

FORMACIÓ ARXIVÍSTICA ACTUAL A L'ESTAT ESPANYOL

MARIA AGNÈS PONS DELACIO

Director del treball: Remei Perpinyà Morera

Any d'elaboració: 2015

Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents

Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents

Col·lecció Treballs fi de màster i de postgrau

Com citar aquest article: Pons Delacio, Maria Agnès. (2015) *Formació arxivística actual a l'estat espanyol*. Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treballs fi de Màster i de postgrau). [Http://...](http://...) (consultat el ...)

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>). Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

Resum

El treball és una anàlisi dels estudis específics d'arxivística que s'han impartit enguany (curs 2014/2015) en les universitats espanyoles. Per aquest motiu, férem una tria dels màsters que consideràrem més representatius, com també de la bibliografia que ens ajuda a fer l'estudi. L'objectiu d'aquesta anàlisi és posar de relleu el grau de diversitat o homogeneïtat que ofereix aquest tipus de formació i, a la vegada, veure el perfil professional dels estudiants que se'n deriva.

Paraules clau: formació arxivística, educació superior, màsters, doctorats, arxivística, arxiver, gestor documental, arxius històrics, arxius administratius, arxius digitals, Espanya.

Título: Formación archivística actual en el estado español

Resumen

El trabajo es un análisis de los estudios específicos de archivística que se han dado este año (curso 2014/2015) en las universidades españolas. Por este motivo, escogimos los másteres que consideramos más representativos, como también la bibliografía que ayuda a desarrollar el estudio. El objetivo del análisis es poner de relieve el grado de diversidad u homogeneidad que ofrece este tipo de formación y, a la vez, ver el perfil profesional de los estudiantes que se consigue.

Palabras clave: formación archivística, educación superior, másteres, doctorados, archivística, archivero, gestor documental, archivos históricos, archivos administrativos, archivos digitales, España.

Title: Current Archival Education in Spain

Abstract

This research provides an analysis of the specific masters in Archival science which have been offered this academic year (course 2014/2015) at Spanish universities. In order to accomplish the survey, we selected the more representative masters, and the bibliography which helps to do this study. The main aim of this research is to consider the degree of diversity or uniformity in these kinds of postgraduate studies, as well as to show the professional profile students are expected to achieve from this science.

Keywords: archival education, postgraduate studies, masters, doctorate, Archival science, archivist, records management, historical archives, administrative archives, digital archives, Spain.

SUMARI

1	Introducció.....	6
2	Panorama general sobre la formació arxivística	8
3	Formació arxivística a l'estat espanyol	10
3.1	Màsters	11
3.2	Doctorat	34
4	Anàlisi dels resultats.....	38
5	Bibliografia i webgrafia	46
5.1	Bibliografia	46
5.2	Webgrafia.....	47
6	Apèndix I. Formació arxivística actual a l'estat espanyol	51
6.1	Màsters específics d'arxius i gestió documental	52
6.2	Màsters no específics-interdisciplinaris	55
6.3	Postgraus.....	58
7	Apèndix II. Tesis doctorals en matèria arxivística publicades a l'estat espanyol.....	62

1 Introducció

Durant la centúria del XIX hi hagué l'esclat de les ciències i, entre les diferents que nasqueren, trobam l'arxivística que, si li haguéssim d'atorgar una data concreta ens hauríem de referir a la Circular de dia 24 d'abril de 1841 de Natalis de Wailly, «Instruccions per a l'arranjament i l'organització dels arxius departamentals i municipals». Amb aquest document, Natalis de Wailly, cap de la secció administrativa dels Arxius Departamentals francesos, assenyalà l'inici d'aquesta ciència i, alhora, formulà el que entenem actualment per principi de provinença (Duchein 1985). A banda d'aquesta figura i de la seva aportació, però, també és important esmentar el *Manual d'organització i descripció dels arxius* dels holandesos S. Muller, J. A. Feith i R. Fruin publicat al 1898, pel fet de ser de les primeres compilacions doctrinals.

Tot i la data d'inici, veurem que la consolidació o, més ben dit, l'acceptació i/o reconeixement que té aquesta disciplina, com a mínim en el nostre entorn més pròxim, no s'adiu completament amb el que s'esperaria d'una ciència. Els motius pels quals és així són, d'una banda, per la trajectòria que ha tengut en l'àmbit acadèmic i, d'un altra, pel suport rebut no només per part de la societat en general, sinó també dels governants.

A continuació explicarem l'objectiu d'aquest treball, que és el d'oferir la descripció i anàlisi de la formació arxivística a l'estat espanyol, a fi d'obtenir unes conclusions que permetin presentar esquemàticament la situació actual, sobretot, de l'educació però també de la investigació d'aquesta ciència.

Pel que fa a l'estructura, el treball consta de cinc apartats. S'inicia amb la *Introducció* (§ 1), on ens referim, sobretot, als objectius, hipòtesi de treball i a la metodologia aplicada. En l'apartat del *Panorama general sobre la formació arxivística* (§ 2) esmentam el marc teòric on emmarcam aquesta anàlisi, que trobam als dos següents: *Formació arxivística a l'estat espanyol* (§ 3) i *Anàlisi dels resultats* (§ 4). En relació amb el tercer apartat, aquí feim una introducció de la formació en arxivística des dels orígens fins a l'aparició dels primers màsters a Espanya, la qual permet tenir una visió general i, consegüentment, entendre l'oferta educativa i investigadora actual de la disciplina. És per això que aquest capítol es divideix en dos: *Màsters* i *Doctorat* (§ 3.1 i 3.2, respectivament). En el quart apartat incloem les conclusions, que sintetitzen els aspectes exposats. Finalment, el darrer apartat és el de la *Bibliografia i webgrafia* (§ 5) però, a més, el treball inclou dos apèndixs. El primer recull (§ 6) l'oferta educativa actual de l'estat espanyol, mentre que el segon (§ 7) ho fa de les tesis doctorals en matèria arxivística publicades a Espanya en els darrers deu anys (2005-2015).

Com hem indicat més amunt, la recerca del treball consisteix a examinar la formació arxivística del moment, concretament del curs 2014/2015, que es pot estudiar en algunes universitats espanyoles, com veurem més avall.

Després de referir-nos breument a la història de la formació d'aquesta ciència i, per tant, de presentar de manera més o menys general el rerefons docent relatiu a l'arxivística, els objectius que ens proposam són els següents:

1. Analitzar els màsters específics d'arxivística que ofereixen les universitats espanyoles.
2. Determinar i evidenciar si aquests estudis segueixen models o tenen unes característiques compartides, o bé si tenen moltes diferències.

Arran d'aquests propòsits, la nostra hipòtesi de treball és la següent:

- Veure quin grau de diversitat o homogeneïtat hi ha en els estudis arxivístics i, consegüentment, quina mena de perfil professional en surt.

Així, aquesta anàlisi permetrà obtenir una visió sintètica de la situació formativa present.

Quant a la metodologia que hem seguit, primer recollim la bibliografia considerada necessària i significativa, com també les diferents ofertes educatives, de les quals triam els estudis que siguin més representatius i hi basam l'estudi. Per això, ens posam en contacte amb la direcció i/o coordinació de cada programa de màster, per tal de conèixer dades que en les pàgines webs no apareixen.

Pel que fa a les principals fonts de referència per l'anàlisi, són les pàgines webs dels cursos universitaris i alguns articles de les revistes, internacionals i nacionals, *Archival Science*, *Lligall* i *Tria*. Amb tot, altres recursos aprofitats són les publicacions en línia del Consell Internacional d'Arxius (CIA)¹ i alguns llibres sobre formació arxivística.

¹ Concretament, els articles a què ens referim són «Professional development and competency standards: unravelling the contradictions and maximising opportunities» de Marian Hoy (2004) i «Modelling and Re-Modelling Archival Education and Training» de Theo Thomassen (2005).

2 Panorama general sobre la formació arxivística

Com és sabut i comentat, l'arxivística és entesa com una ciència pels principis i procediments metodològics i tècnics que fa servir en la seva activitat. Tanmateix, tot i la categoria assenyalada, la trajectòria de la seva formació no ha gaudit de l'estabilitat que, de ben segur, hauria d'haver tengut. I deim estabilitat, no tradició, perquè sí que hi ha hagut trajectòria, costum. Feim aquesta darrera afirmació en el sentit que, pràcticament des que s'ha escrit, els arxius han existit, conseqüentment s'ha seguit una pràctica més o menys establerta. Ara bé, la qüestió és quina praxi s'ha duit a terme.

Com manifesten diferents estudiosos (Couture 2001, Hoy 2004, Uhde 2006), hi ha principis compartits i, a més, des del 1948 hi ha el CIA, «organització professional a nivell mundial de la comunitat arxivística. [que, sintetitzant els seus objectius,] es dedica a la promoció de la conservació, el desenvolupament, l'ús i la difusió del patrimoni arxivístic mundial» (Garcia 2002: 205). De totes maneres, podríem dir que cada país ha interpretat i desenvolupat l'arxivística des de diferents perspectives, en funció de les seves necessitats, que han resultat, alhora, segons les possibilitats del moment. Lligant el comentari a la formació, el que s'ha d'entendre, per tant, és que cada territori ha anat bastint uns estudis amb uns requisits i objectius determinats, detall que veurem aplicat a Espanya.

Malgrat el que acabam d'apuntar, no podem obviar que en les darreres dècades, gràcies als avenços tècnics, les fronteres geogràfiques han desaparegut, la comunicació entre comunitats diferents i allunyades ha nascut i/o crescut i mantenir-se al dia ha esdevengut una necessitat. Per aquest motiu, relacionant-ho amb els estudis, per ventura la formació tendirà cap a uns criteris més homogenis i compartits per una comunitat arxivística més àmplia, ja que en certa manera la tecnologia ha portat a la inviabilitat de l'aïllament i a palesar que la cooperació és convenient per a aprendre, entre tots, altres maneres de fer, per posar en comú els problemes, dubtes arxivístics que es tenen arreu i per trobar-hi resposta.

La idea d'haver-nos obert al món, de voler compartir coneixement i col·laborar entre totes les institucions i organitzacions vinculades a l'arxivística (Hoy 2004) sembla que fa (més) factible deixar enrere o oblidar l'heterogeneïtat que potser abans existí. En relació amb això, des de la segona meitat del segle passat, s'ha discutit sobre quins estudis han tengut els arxivers, quina formació universitària o no hi ha hagut, cap a on es voldria dirigir-se, etc.

En aquests debats, alguns dels aspectes comentats serien, com assenyalava Couture (2001: 157, 158), la legislació en què es basen els sistemes d'arxius nacionals, els principis i funcions a partir dels quals se sustenta l'arxivística i l'educació i investigació que permet la seva continuïtat i desenvolupament. A part, però, també hi trobaríem l'explicació de com

s'han anat resolent els reptes, més o menys compartits en els diferents països, i els recursos econòmics de què disposa cada un (Uhde 2006: 195).

Arran del que hem comentat, potser no seria tan estrany que l'evolució de l'arxivística fos vista, per als desconexedors i exagerant una mica, com un camp qui pugui, com una disciplina que ha anat creixent sense tenir aparentment un guiatge gaire ben establert, perquè cada país ha optat per unes solucions o unes altres. A més, és ver que els canvis produïts per les noves tecnologies han estat espectaculars, perquè gairebé qualsevol detall del dia a dia s'ha vist afectat (Hoy 2004, Bastian 2006, Uhde 2006). Tot i això, centrant-nos en Espanya, quina és la realitat? Hi ha tanta diversitat com sembla? Podem trobar uns patrons, alguns punts en comú dins de la formació arxivística d'avui dia?

Dins d'una diversitat de rerefons concreta, la de l'estat espanyol, és on emmarcam aquest estudi, que pretén analitzar sobretot l'educació, l'ensenyament que reben els arxivers d'ara, però també la investigació arxivística a l'àmbit nacional.

Abans de seguir voldríem ressaltar el terme usat, arxivers. Som conscients que en alguns països, sobretot als Estats Units, distingeixen entre *arxivers* i *gestors documentals* depenent de en quina institució es treballa i, conseqüentment, dels coneixements adquirits en la formació prèvia. En aquest treball, però, farem servir el primer mot com un d'integrador dels dos termes, com és habitual en el nostre, on la figura de l'arxiver és, ha de ser o hauria de ser-ne una de polièdrica. Encara que en alguns aspectes es podria actualitzar l'afirmació, segons Duchein (1991: 19) aquest professional ha de

ser capaç alhora d'arxivar i d'interpretar els documents antics, de recollir i de triar els documents moderns, de realitzar exposicions, d'editar publicacions, de vetllar per la microfilmació i la restauració dels documents i de respondre a les comandes de l'administració municipal, del públic i dels historiadors-investigadors.

3 Formació arxivística a l'estat espanyol

L'apartat correspon a la presentació dels estudis universitaris relatius a l'arxivística que es poden fer a Espanya. Així, ens focalitzarem en el panorama formatiu dels arxivers d'un territori específic, àmbit que ens és proper i directe. Tot i dedicar un breu apartat als doctorats (§ 3.2), el treball consisteix en l'anàlisi dels màsters que anomenarem específics d'arxius i gestió documental i que s'han ofert enguany. A part, deixarem de banda l'oferta educativa i investigadora de l'estranger no per desinterès, sinó perquè la situació formativa espanyola és un tema prou dens i interessant, a banda que coincideix amb la realitat més present i, per tant, pròxima.

Malgrat centrar-nos en un territori específic, Espanya, no podem obviar alguns punts en comú amb altres països, com seria el que afirmà Duchein (1991: 21):

Del segle XIX ençà, a la majoria de països d'Europa aquesta formació [l'arxivística] és essencialment de base històrica. A molts països, una llicenciatura en història és l'únic títol exigít als candidats a les funcions d'arxiver i la formació pròpiament professional no intervé fins més tard, després del reclutament. És així com encara avui dia trobem al front dels grans serveis d'arxius (especialment a Amèrica Llatina, però també a altres regions del món) historiadors d'alt nivell acadèmic, però totalment desproveïts de formació pròpiament arxivística.

Seguidament, veurem que aquesta afirmació va tenir la seva part de veritat perquè, sense entrar gaire en detall, és cert que la tradició arxivística espanyola, en aparèixer a mitjans del segle XIX, es vinculà a la ciència d'Història com una d'auxiliar, d'instrumental, en comptes d'una d'independent. Tal vegada, per mor d'això encara avui dia els historiadors són els que més exerceixen com a arxivers. Ara bé, la formació prèvia o originària d'aquests professionals va canviant, com també ho fan els cursos que els preparen.

Centrant-nos en l'àmbit docent, hauríem d'afegir que és decisiu el reconeixement oficial i social i el suport universitari del sistema educatiu general que rebí l'arxivística (Thomassen 2005) perquè, a banda de poder aconseguir el prestigi merescut, d'aquesta manera s'invertiria (més) en el foment i investigació d'aquesta ciència amb l'objectiu de poder oferir a la comunitat els recursos i beneficis que se'n poden derivar. Amb tot, l'afirmació de Martínez (1998: 249), «cal el reconeixement acadèmic necessari per superar la nostra situació actual de feblesa davant dels nous reptes que ens planteja, no sols el futur, sin[ó] el present més immediat»², encara és vigent.

² Dos altres articles relacionats serien el d'Alberch et al. (1997: 221-252), el qual parla, entre altres aspectes relacionats, del reconeixement per part de la societat; i el de Bello Jiménez (2014: 75-94), centrat en la política arxivística.

Tot i aquestes circumstàncies no gaire favorables, és cert que s'ha anat oferint formació arxivística. Vegem, doncs, quin panorama educatiu i investigador hi ha a hores d'ara a Espanya.

3.1 Màsters

La formació arxivística fins al procés de Bolonya

Si d'alguna manera haguéssim d'assenyalar l'inici institucional de l'arxivística a l'estat espanyol hauríem de recular fins a la primera meitat del XIX, concretament al 1838, quan la Real Sociedad Económica Matritense creà la càtedra de Paleografia (Mauri i Perpinyà 2008: 52). Aquesta fundació fou la primera passa, el que dugué a la creació d'institucions i legislació referida a la ciència durant els següents anys. Això és, a l'aparició de l'Escuela de Diplomática i de la coneguda Llei Moyano (Llei 9 de setembre, d'Instrucció pública) al 1857. Aleshores, era un moment de creixement que culminà un any més tard amb la creació del Cuerpo Facultativo de Archiveros-Bibliotecarios.

Tot i això, en començar el segle XX, l'arxivística anà fluctuant en funció del moment i del lloc. Posant un sol exemple, després de més de quaranta anys de funcionament i d'oferir formació a arxivers, bibliotecaris i arqueòlegs, al 1900 l'Escuela de Diplomática, creada per la Real Academia de la Historia a Madrid, es tancà (Martínez 1998: 235)³. Quinze anys més tard, emperò, es fundà l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona —amb la intenció de convertir-la en l'Escola Superior de Diplomàtica, però el projecte no reeixí—, que tengué com a continuació la carrera de Bibliotecàries, Arxiveres i Funcionàries (1927), formació que seguia el model del Cuerpo Facultativo de Archiveros-Bibliotecarios i que aspirava a ser-ne una d'oficial a nivell estatal. Ara bé, com el projecte de l'Escola, no s'aconseguí.

Una vegada iniciada la dictadura franquista, aparegué el projecte de formar l'Escuela Técnica de Archivos, Bibliotecas y Museos (1947), per tal de recuperar, podríem dir, el prestigi que havia tastat l'arxivística al segle anterior. L'intent de ressituar-la a l'àmbit universitari no tengué èxit. No obstant això, la Dirección General de Archivos y Bibliotecarios emprengué al 1952 els Cursos de Formación Técnica de Archiveros y Bibliotecarios ja que, malgrat la inexistència d'una institució que oferís una formació més o menys reglada, era palès que les persones que treballaven a arxius necessitaven uns certs coneixements; que finalment es cursaren a l'Escuela de Documentalistas (1964). Aquest canvi de denominació

³ Aquest article és molt bon exemple per veure l'evolució que ha fet l'arxivística a l'estat espanyol des del segle XIX fins a les primeres edicions de màster. Amb tot, dues altres fonts que permeten una visió més extensa són l'article de Daniel de Ocaña Lacal (1994: 17-47) i l'esmentat llibre de Mauri i Perpinyà (2008).

anà lligat a la variació en el perfil que s'hi formava i fomentava. Aleshores es potenciaven els bibliotecaris i documentalistes, en detriment dels arxivers.

Amb la mort de Franco, el panorama arxivístic espanyol seguí canviant. Al 1977, la Dirección General de Archivos y Bibliotecarios es dividí en dos organismes: Dirección General del Libro y Bibliotecas i Dirección General del Patrimonio Artístico, Archivos y Museos; i, així com l'Escuela de Documentalistas, tot i desaparèixer, trobà el seu substitut en la diplomatura en Biblioteconomia i Documentació (1978), la formació exclusivament arxivística no s'incloué en l'àmbit universitari. En tot cas, el que s'hi ofería eren algunes nocions en la carrera d'Història. Per tant, la formació que llavors rebien els arxivers espanyols eren estudis que no atorgaven un títol oficial que reconegués la seva professió —si se'n donava cap era la diplomatura en Biblioteconomia, no arxivística—, sinó que era una formació que expedia certificats d'assistència (Mayans i Prades 1988: 181-182).

Ara bé, dins de la variabilitat del moment, dues fites que cal tenir en compte són la constitució espanyola de 1978 i altra legislació que aparegué a partir de llavors (López 2007: 247), com també el paper que ha tengut i té, al Principat, l'actual Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya, des que es constituí al 1985 (Alberch et al. 1998: 273).

En relació amb el primer punt, amb les lleis assenyalades l'aparició de nous arxius es veié afavorida, de manera que el nombre de professionals que hi treballaven augmentà significativament, detall que derivà en una demanda-necessitat formativa evident. Aquesta necessitat lliga amb la tasca que ha duit a terme al llarg de tots aquests anys l'entitat catalana, la qual té per objectiu fomentar estudis universitaris, altres cursos específics, jornades i congressos relacionats amb la ciència. Gràcies a l'activitat d'aquesta associació professional, com també a la d'altres d'altres comunitats autònomes⁴, això ha permès que, avui dia, puguem parlar d'una situació o d'unes circumstàncies més encoratjadores.

Obviant la seva presència en altres institucions (Mayans i Prades 1988: 182), com hem esmentat, els inicis universitaris de l'arxivística s'han de relacionar amb algunes assignatures de la llicenciatura de Geografia i Història (i, al seu torn, als departaments de Paleografia i Diplomàtica), o bé de la diplomatura de Biblioteconomia i Documentació (Alberch et al. 1998: 274). Tot i tractar-se d'una ciència veim que el lloc que es féu dins del món universitari passà si no completament desapercbut, sí sense gaire glòria. Tanmateix, arran de la disconformitat de la situació i de la patent necessitat no només de donar el reconeixement merescut a la ciència arxivística en qüestió, sinó també d'oferir una formació bàsica, acurada, sòlida i destinada exclusivament a arxivers, és quan i com nasqué el primer

⁴ Altres entitats d'aquest tipus es troben a Andalusia, Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Castella-La Manxa, Comunitat de Madrid, Extremadura, Galícia, Illes Balears, La Rioja, Navarra, País Valencià i a la Regió de Múrcia.

màster en arxivística a l'estat espanyol, el qual tenia el mateix nom i va ser ofert per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) amb la col·laboració i promoció de la llavors anomenada Associació d'Arxivers de Catalunya.

La primera edició del màster (1989) «serví inicialment per donar solucions immediates a les necessitats de formació de caràcter universitari als arxivers laboralment en actiu, entès com un reciclatge dels seus coneixements i com una ampliació necessària de nous horitzons professionals» (Alberch et al. 1998: 274). Amb tot, les següents convocatòries ja foren presentades com una formació específica per a possibles sortides laborals.

Com és evident, arribar a la primera edició d'un grau acadèmic d'aquestes magnituds no va ser bufar i fer ampolles. S'escriví i es parlà molt de com s'havia de presentar i incloure la docència arxivística dins de la comunitat. Ho deim així perquè, mirant què es feia a fora, es disputà si els estudis s'havien de vincular a l'administració (com l'École de Chartres), a la universitat o bé a alguna iniciativa privada (Mayans i Prades 1988: 187).

En vista que la solució més factible era la universitat, els esforços es dirigiren cap a aquesta direcció. La proposta inicial va ser crear una llicenciatura (Alberch et al. 1998: 283), però s'acabà optant per un postgrau, que es veié amb «uns avantatges clars, com serien els d'estendre la base a partir de la qual podrien accedir llicenciats de diferents especialitats i d'establir les consegüents especialitzacions en arxivística. Els desavantatges derivarien de la limitació excessiva del nombre de matèries a impartir» (Mayans i Prades 1988: 189).

Amb la idea d'establir un postgrau, a part de l'inconvenient relatiu als continguts a ensenyar que comentarem tot seguit, una altra qüestió que aparegué va ser el reconeixement que rebrien els estudis per part de l'administració autonòmica i municipal (Mayans i Prades 1988: 188). Com hem assenyalat al començament de l'apartat (§ 3), la recepció que tendrien de la societat era —i encara és— un factor a tenir en compte, perquè l'administració pública es plantejava com un possible sector d'oferta laboral, des d'on es podria donar a conèixer la professió arxivística, les seves utilitats, fet que podria dur a la seva consolidació.

Quant als continguts que s'haurien d'ensenyar als (futurs) arxivers i quines persones serien les que podrien accedir a aquesta formació, s'ha de tenir present que es tracta d'una ciència interdisciplinària i, com hem especificat més amunt (§ 2), en el nostre entorn el concepte *arxiver* inclou dos perfils de professional: el dedicat als arxius històrics i el que ho fa als administratius, tant d'institucions públiques com privades.

Per aquest motiu, doncs, es plantejà la situació que calia oferir tota una sèrie de matèries pròpies i de més vinculades a altres coneixements, alhora que, amb tot aquest programa, s'aconseguia transmetre una formació bàsica, sòlida i adient per dur a terme les funcions de l'arxiver, independentment de en quin arxiu treballàs. Citant el que s'escriví relatiu a la

llicenciatura en arxivística, per bé que coincideix amb els màsters, es pretenia «donar una formació general de caràcter teòric i pràctic. L'objectiu [era i] és formar professionals amb coneixements globals de totes les branques de l'arxivística capaços de gestionar els arxius i els documents tant de l'Administració pública com de l'empresa privada al llarg del seu cicle de vida» (Alberch et al. 1998: 283). Per tal d'aconseguir aquesta finalitat, com a mínim en l'àmbit català, si no se seguí completament sí que es tengué en compte el quadre de matèries de l'estranger (Mayans i Prades 1988: 185-186).

A més, ja que l'arxivística es relaciona amb altres ciències, es considerà oportú que els alumnes dels màsters poguessin ser llicenciats o diplomats en diferents branques acadèmiques (Alberch et al. 1998: 283-284) i, a part, s'establí que la facultat a la qual es vinculava el màster seria la que s'ajustaria millor al pla d'estudis en qüestió.

Després dels debats sobre com incloure estudis arxivístics reglats a la universitat, a finals del segle XX començà el que coneixem per procés de Bolonya. Concretament al mes de juny de 1999, els ministres d'educació superior de 29 països europeus signaren la Declaració de Bolonya, que suposà la creació del marc educatiu europeu i de qualitat Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES). L'objectiu era unificar els estàndards i la qualitat de les titulacions d'educació superior dels diferents territoris signataris i, alhora, gràcies al canvi que hi hauria en les titulacions i en la metodologia docent, augmentar la mobilitat i ocupació dels titulats universitaris europeus.

L'aprovació del pla Bolonya a Espanya va ser al 2007 i s'implementà a les universitats al 2010. Aquest fet suposà l'aplicació d'un conjunt de mesures als estudis universitaris, els quals, conseqüentment, adoptaren un pla d'estudis nou. El que voldríem remarcar en relació amb això és que amb l'adopció del nou model educatiu hi hagué la possibilitat de canviar el rang o nivell de la formació arxivística. Les universitats podien haver reconegut i inclòs aquesta ciència com una carrera més en els seus estudis⁵, però llavors les associacions d'arxivistes el que proposaven era que els màsters fossin oficials i no graus⁶.

⁵ Això mateix tengué lloc uns anys abans amb la Llei de Reforma Universitària de 1983. Amb la, aleshores, nova normativa s'establiren les bases de l'educació superior a Espanya, fet que obrí «noves perspectives, en les quals uns estudis d'arxivística podrien tenir-hi cabuda» (Mayans i Prades 1988: 188). No obstant això, el canvi no s'assolí.

⁶ Actualment, es vol tornar a canviar el model educatiu universitari amb l'objectiu d'acostar-lo a l'americà. La idea és condensar els graus a tres anys, als quals se n'hi afegiran dos més d'especialització i que correspondran a un màster. Certament, aquesta reforma encara no té una formulació concreta i, a més, no afecta l'arxivística, ja que no hi ha la intenció de convertir-la en un grau. Tot i això, el canvi pot afavorir els màsters de dos anys, als quals podran accedir els futurs graduats després dels tres anys a la universitat.

Oferta educativa actual

Una vegada decidit que els estudis d'arxivística en l'àmbit universitari serien del nivell de màster i després que s'oferís el primer a Catalunya (Màster en Arxivística, UAB, 1989), altres universitats espanyoles seguiren el mateix camí. És cert que, des de llavors ençà, algunes institucions han deixat d'oferir-lo però d'altres han anat apareixent i sumant promocions o edicions. Així, podem assenyalar fins a tres onades en l'aparició d'aquest tipus d'estudis.

Situàriem la primera entre les acaballes de la dècada dels anys 80 i inicis dels 90 del segle XX. Els màsters d'aleshores eren oferts per la UAB⁷ (1989), la Universidad de Sevilla (Máster de Archivística, 1995) i la Carlos III de Madrid (Máster en Archivística, 1999).

La segona onada abraçaria els primers anys del segle XXI. Aquí trobaríem la Universidad Internacional de Andalucía (Maestría de gestión documental y administración de archivos, 2006), entitat que ja no ofereix aquesta formació, la Universidad de Salamanca (Máster en Sistemas de información digital, 2007) i la Complutense de Madrid (Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos, 2010).

La darrera tongada de màsters que han aparegut és de fa uns pocs anys. En aquest cas hi ha els de la Universitat de Barcelona (UB) (Màster de Gestió documental i informació a les empreses, 2012), de la de Còrdova (Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural, 2013), de la Carlos III de Madrid (Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital, 2014) i de la d'Alcalà (Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas, 2014).

En aquest treball ens centrarem en els estudis d'aquestes universitats citades que ofereixen formació arxivística. Abans de començar a analitzar-los, hem de dir que només ho farem en l'ensenyament més proper i, per tant, específic d'aquesta ciència. Amb tot, assenyalarem la que s'hi acosta, malgrat que no acaba de ser-ne una de centrada completament en l'arxivística i, a part, esmentarem els postgraus⁸, per bé que no inclourem els cursos d'especialització⁹.

⁷ Al segle passat, el màster de la UAB es volia estendre a altres universitats catalanes i, per això, s'oferí a les de Girona, Lleida i la Rovira i Virgili (Corominas 1995: 213). Amb tot, l'objectiu de territorialitzar aquest màster es deixà de banda i actualment la UAB segueix impartint-lo, amb les actualitzacions oportunes, a través de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (ESAGED).

⁸ Vegeu l'Apèndix I per a la classificació feta sobre els màsters i postgraus i més informació.

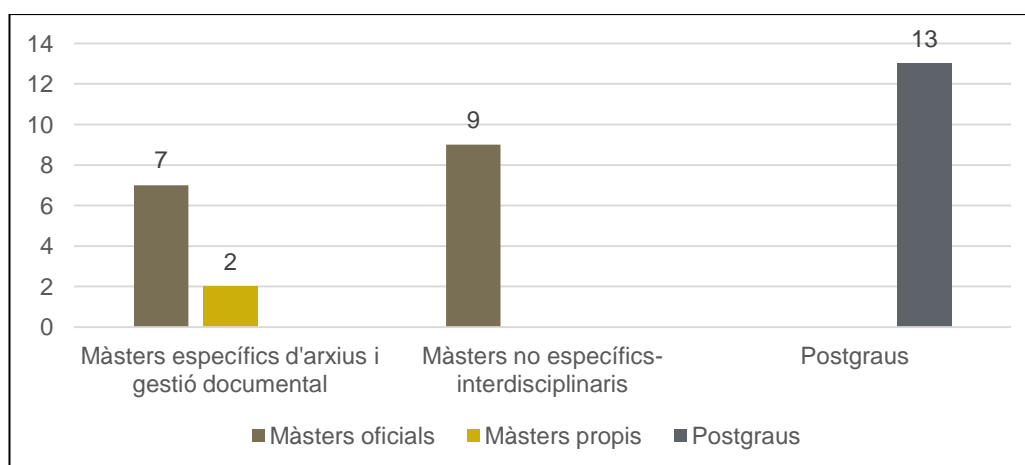
⁹ Entenem aquest tipus de titulacions com cursos que ofereixen una formació no general però bàsica de l'arxivística, sinó una de concreta, especialitzada i de curta durada —fet que es reflecteix en el nombre de crèdits ECTS, que solen ser d'entre 10 i 20— sobre alguns aspectes de la matèria. Dit amb altres paraules, són cursos centrats en detalls més o menys específics aplicats a aquesta ciència, com poden ser les noves tecnologies.

Si passam a fer un tractament numèric de les dades recollides, cal dir que els estudis universitaris de l'estat espanyol es distingeixen entre cursos de màsters (18) i de postgrau (13).

Pel que fa a la primera categoria, els màsters corresponen a un títol de segon cicle que té d'entre 60 i 120 crèdits ECTS¹⁰, on l'alumne s'especialitza acadèmicament o professionalment o en el camp de la investigació. Aquesta titulació, alhora, es classifica entre si és oficial o pròpia. La diferència en aquesta distinció rau en tres aspectes. D'una banda, en el procés normatiu. Els oficials s'adeqüen als requisits establerts en l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials (Real Decret 1027/2011, de 15 de juliol), mentre que els propis estan sotmesos a un procediment d'avaluació i garantia de qualitat de la mateixa universitat. D'una altra, en el fet que els estudis oficials permeten accedir a programes de doctorat, per bé que els propis no, i, com a tercer element, en què aquests darrers ofereixen una formació més flexible i diversificada, de manera que s'adapten més a les demandes socials que hi pugui haver¹¹. En qualsevol cas, les dues tipologies corresponen a títols que han superat els controls normatius i de qualitat d'una universitat pública i que tenen el mateix objectiu assenyalat abans.

A part d'aquesta divisió, pel que ens interessa aquí, n'hem feta una altra per distingir entre si es tracta de màsters específics d'arxius i gestió documental o si són no específics-interdisciplinaris. És a dir, màsters de matèria arxivística vinculats a la biblioteconomia, (gestió dels) patrimonis històric i cultural, etc.

A partir del que hem indicat, una representació gràfica seria aquesta:

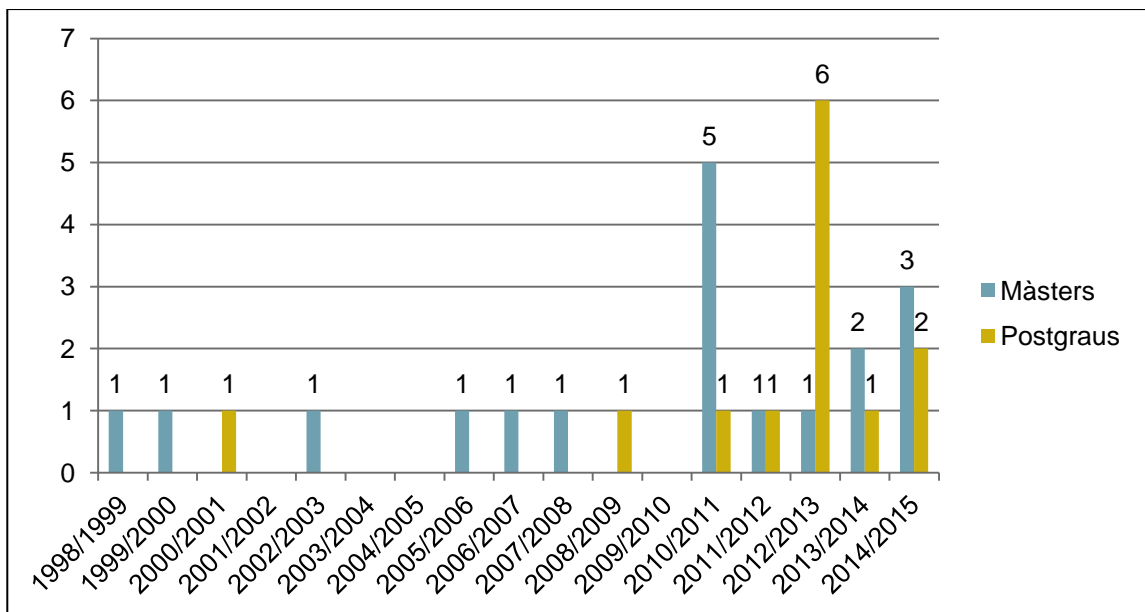
Gràfica 1. Tipus d'estudis universitaris vinculats a l'arxivística.

¹⁰ Aquest tipus de crèdits, ECTS (*European Credit Transfer System*), fan referència a les hores lectives, d'estudi, elaboració de treballs i pràctiques. A part, són els que segueixen les universitats integrades en l'EEES, resultat del procés de Bolonya, fet que facilita la convalidació dels diferents sistemes europeus d'educació superior.

¹¹ Una altra diferència seria el món professional, les implicacions que té tenir un títol oficial o propi en aquest entorn. Tot i això, atenent que el treball se centra en l'acadèmic, no tractarem aquest detall.

Només mirant els valors numèrics, hi ha tants de màsters oficials no específics-interdisciplinaris (9) com oficials i propis exclusius de la temàtica arxivística (9), de manera que l'oferta educativa sembla prou equilibrada. Dels postgraus, és cert que n'hi ha més (13), si els comparem a qualsevol dels dos tipus de màsters, emperò, si es mira què s'ensenya, es tracta de cursos que poden arribar a ser molt especialitzats i concrets.

Quant a una representació temporal, si mostrem com han anat apareixent els diferents estudis, ens adonarem de la relativa intermitència inicial però de la lleu i clara proliferació que hi ha hagut en els darrers anys¹²:

Gràfica 2. Cronologia en l'aparició dels màsters i postgraus en arxivística a Espanya.

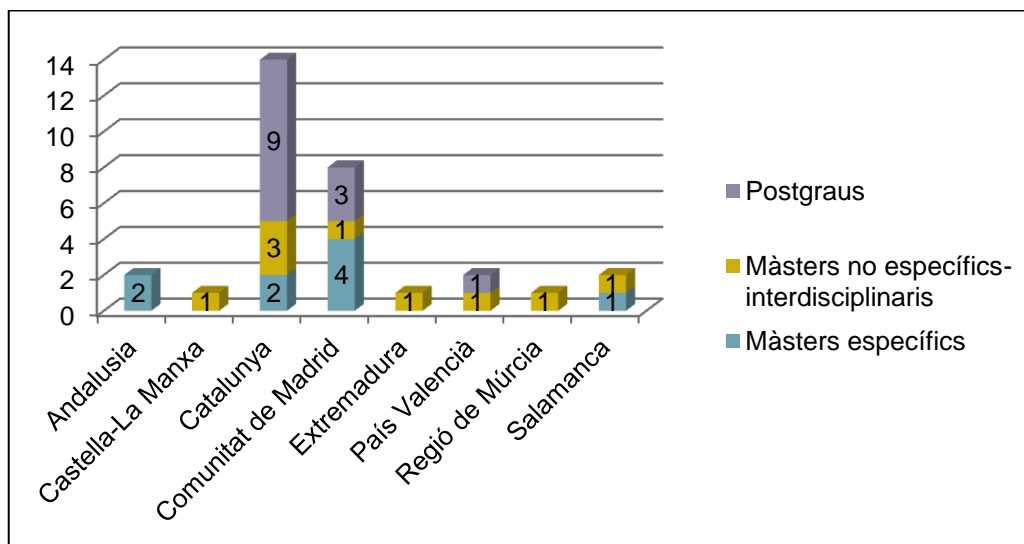
Segurament, és així per mor de la certa necessitat d'estabilitzar i fixar uns estudis arxivístics en l'àmbit nacional i, també, de donar resposta a la situació del moment.

Així com a finals del segle xx i començament del XXI (1998-2005) l'oferta formativa era reduïda (4 màsters, 1 postgrau), centrada en l'arxivística més vinculada als arxius històrics —per bé que hi ha l'excepció del màster en Documentació digital de la Pompeu Fabra— i situada en unes determinades comunitats autònomes (Andalusia, Catalunya i Comunitat de Madrid); actualment, trobam que, entre màsters —específics o interdisciplinaris— i postgraus, l'oferta ha anat augmentant (en total, 31) i diversificant-se perquè, a banda de seguir-se oferint estudis més o menys relacionats amb les gestions pròpies d'un arxiu

¹² Per a l'elaboració d'aquesta gràfica ens basam en les dades de l'Apèndix 1. En vista que ens referim a l'any de creació, no representam quan alguns màsters han ofert la possibilitat de cursar-se amb una nova modalitat. És el cas dels d'Arxivística de la Universidad Carlos III de Madrid i el de Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Complutense de Madrid que, sent presencials, des del curs 2012/2013 i 2013/2014, respectivament, es pogueren estudiar a distància. O bé quan han passat a ser oficials. És el cas del de Documentació digital de la Pompeu Fabra, que ho fou a partir del curs 2012/2013.

històric, també han aparegut noves línies formatives, més vinculades als arxius administratius i digitals. A part d'això, convé afegir que aquests estudis s'han anat consolidant perquè, en general, des que es crearen, s'han impartit, alhora que han aparegut altres universitats espanyoles amb aquest tipus de formació¹³ i, com a dada prou significativa, s'ha de dir que només enguany s'han ofert 28 cursos¹⁴.

En relació amb la geografia espanyola, tot i la proliferació recent, és cert que aquest tipus d'estudis es concentren en unes determinades comunitats autònomes:

Gràfica 3. Concentració de l'oferta educativa relativa a l'arxivística per comunitats autònomes.

Les primeres que començaren a impartir estudis arxivístics (Andalusia, però sobretot Catalunya i la Comunitat de Madrid) són, com a mínim per ara, les que disposen de més cursos vinculats a aquesta ciència. Tal vegada és així perquè fa més temps que s'iniciaren en aquest camp docent. Tot i això, avui dia ja hi ha altres comunitats que ofereixen formació d'aquest tipus, per bé que no tan variada.

Una vegada feta aquesta introducció més il·lustrativa, els diferents estudis específics d'arxius i gestió documental que assenyalarem seguidament corresponen als que s'han impartit aquest curs 2014/2015 i que seran la base d'aquest treball. D'aquesta oferta educativa, que es tracta de màsters oficials o propis, presencials, semipresencials o a distància, exposarem els programes i indicarem el nombre de crèdits ECTS, com també altra

¹³ De fet, la diversitat d'estudis se segueix ampliant, perquè el proper curs trobam dues noves propostes. Una és el Màster universitari en Gestió documental, transparència i accés a la informació de l'ESAGED (UAB) (<https://sites.google.com/a/esaged.net/mgdtai/>) i l'altra el Màster universitari en Patrimonio Histórico Escrito de la Universidad Complutense de Madrid (<http://bit.ly/1BC84gj>).

¹⁴ Com hem assenyalat i recollit a l'Apèndix I, hi ha fins a 31 cursos. Ara bé, se n'han fet 28 perquè, com esmentam en nota a peu de pàgina a l'apèndix, hi hagut un màster i dos postgraus que no s'han impartit.

informació més general. Quant a l'ordre en què ens hi referirem, serà en funció de l'àmbit, el qual distingim entre les dues categories següents:

a) Màsters d'arxivística integrada

- Màster de Gestió documental i informació a les empreses de la UB.
- Máster en Archivística de la Universidad Carlos III de Madrid.
- Màster universitari en Arxivística i gestió de documents de l'ESAGED (UAB).
- Máster universitario en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas de la Universidad de Sevilla.
- Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital de la Universidad Carlos III de Madrid.

b) Màsters de biblioteconomia, documentació i arxivística

- Máster en Sistemas de información digital de la Universidad de Salamanca.
- Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Universidad Complutense de Madrid.
- Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural de la Universidad de Córdoba.
- Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas de la Universidad de Alcalá.

a) Màsters d'arxivística integrada

Dins d'aquesta classe incloem la formació que es fonamenta en l'ensenyament de les competències pròpies de l'arxiver, és a dir, en la identificació, tria, avaluació, descripció, classificació i ordenació de documentació, sigui del tipus que sigui. Per aquest motiu, són estudis que incorporen algunes assignatures relacionades amb la història, dret i les tecnologies de la informació i comunicació. Tot i això, veurem que hi ha algunes ofertes de màsters que se centren en un tipus d'entorn arxivístic específic.

1. Màster de Gestió documental i informació a les empreses de la Universitat de Barcelona

Aquest màster propi de la UB, codirigit per Jordi Andreu i Daufí i Jordi Serra i Serra es començà a oferir al curs 2012/2013. És el resultat de combinar diferents postgraus, concretament quatre, als quals s'hi afegeix el Treball de final de màster, per bé que tota la docència és a distància.

Pels continguts que es detallen de cada mòdul, la formació va dirigida a la gestió de la documentació, de manera que l'alumne adquireix una base sòlida quant als arxius més aviat administratius, i no tant en els històrics perquè, com s'indica a les *Condicions d'accés*, el que es vol és «completar la formació amb competències que els permetin treballar en el disseny, desenvolupament, implementació, organització i administració del sistema de gestió de la documentació i informació a l'empresa»¹⁵.

Com la majoria dels màsters que presentarem, aquest és d'un any i de 60 crèdits ECTS. Per poder-lo cursar s'ha de tenir el títol de llicenciat, diplomat, enginyer, enginyer tècnic o graduat.

Màster de Gestió documental i informació a les empreses. Universitat de Barcelona		
Mòduls	Continguts	Crèdits
Mòdul 1. Governança de la informació	Tipus d'informació i els seus entorns de gestió	9
	Dret a la informació: accessibilitat i seguretat	
	Estàndards, normalització i conformitat	
	Gestió de la qualitat i certificació	
	Auditoria de la informació i avaluació de riscos i necessitats	
	Elaboració de polítiques de seguretat i gestió de la informació	
	Arquitectura de sistemes per a la gestió de la informació	
	Dimensionament d'infraestructura i models de prestació	
	Gestió de projectes documentals i tecnològics i gestió	

¹⁵ Web del Màster de Gestió documental i informació a les empreses, <http://www.mgdie.net/formacio/master/destinatari/>.

	del canvi	
Mòdul 2. Gestió documental	Conceptes bàsics de gestió documental	15
	Models i referents metodològics per a la gestió documental	
	Organitzacions i les empreses: estructura i processos	
	Disseny d'un sistema de gestió documental: fases i desenvolupament	
	Implementació en tecnologies de gestió documental (ECM): fases i desenvolupament	
	Tecnologies de captura: digitalització, <i>email capture</i> i formularis electrònics	
	Sistemes de seguretat i autenticació documental	
	Serveis de l'eAdministració i el comerç electrònics	
	Gestió automatitzada de dipòsits físics	
	Continuïtat digital i conservació a llarg termini	
Mòdul 3. Gestió de processos	Mapeig, anàlisi i millora de processos: fases i desenvolupament	15
	Modelatge de processos per a l'automatització: fases i desenvolupament	
	Normalització de documents i creació de formularis	
	Tecnologies aplicables a la gestió de processos	
	Automatització de processos amb eines BPM: fases i desenvolupament	
	Implantació de processos basada en dades i integració d'aplicacions	
	Integració de la gestió documental i per processos	
Mòdul 4. Explotació de la informació	Valor intern i extern de la informació	9
	Tecnologies aplicables a l'explotació de la informació (BI)	

	Informació i presa de decisions: anàlisi de dades	
	Integració d'informació interna i externa: <i>Content Curation</i>	
	Reutilització de la informació: interoperabilitat, <i>Open Data</i> i <i>Linked Data</i>	
	Anàlisi i explotació intensiva de la informació: <i>Big Data</i>	
	Mobilitat i ús de la informació en dispositius portables	
	Rendibilització de la informació pel seu valor patrimonial	
Mòdul 5. Projecte de fi d'estudis	Projecte de màster	12
		60

Taula 1. Mòduls i continguts del Màster de Gestió documental i informació a les empreses (curs 2014/2015). (Font: <http://www.mgdie.net/formacio/master/pla-estudis/>)

2. Máster en Archivística de la Universidad Carlos III de Madrid

Un dels màsters amb més trajectòria és el de la Universidad Carlos III de Madrid, dirigit per José Ramón Cruz Mundet, el qual, a banda de poder-se cursar presencialment des del curs 1999/2000, des del 2012/2013 ofereix la possibilitat de fer-se a distància.

Aquest títol propi té l'objectiu de preparar els alumnes per a qualsevol tipus d'entorn laboral, sigui en l'administració pública com en institucions privades. Ja que la intenció és formar professionals competents en la gestió documental de qualsevol entitat, el programa curricular intenta abastar, amb els diferents mòduls, uns coneixements mínims i bàsics de la ciència arxivística i aspectes més vinculats a arxius històrics però també als administratius.

Per accedir a aquest curs d'un any i corresponent a 90 crèdits ECTS, cal ser llicenciat, diplomad, enginyer o graduat o bé tenir un dels títols admesos en l'EEES.

Máster en Archivística. Universidad Carlos III de Madrid		
Mòduls	Assignatures	Crèdits
Módulo Fundamentos	1. Historia de la archivística y de los archivos	4'5
	de Principios y conceptos fundamentales	

archivística		Régimen legal de los documentos y de los archivos	
Módulo 2. Producción e interpretación de documentos		Tipologías de fondos y de documentos públicos y privados	10
		Documentación empresarial	
		Paleografía y diplomática	
Módulo 3. Gestión de documentos		Sistemas de gestión de documentos administrativos	11
		Normalización y diseño de documentos	
		Identificación, ingreso y evaluación de documentos	
		Clasificación y ordenación	
		Descripción y recuperación	
Módulo 4. Administración de archivos		Administración de archivos: técnicas de dirección y administración	10'5
		Métodos estadísticos	
		Instalación y equipamientos	
		Prevención, conservación y restauración	
		Difusión	
Módulo 5. Tecnologías de la información		Introducción a los sistemas informáticos	11
		Estructura de la información	
		Sistemas normalizados de intercambio de documentos	
		Sistemas de información de apoyo a la toma de decisiones	
		Sistemas de gestión de documentos y archivos electrónicos	
Módulo 6. Teoría, historia y funcionamiento de las organizaciones		Historia de las instituciones	13
		Teoría y sistemas de organización	
		Teoría del derecho	
		Derecho administrativo	
Módulo 7. Proyecto			8

Módulo 8. Prácticas		14
Módulo 9. Cursos y seminarios de especialización		8
		90

Taula 2. Mòduls i assignatures del Màster en Archivística (curs 2014/2015). (Font: <http://bit.ly/1HrGQ8M>)

3. Màster universitari en Arxivística i gestió de documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (UAB)

Aquest màster oficial és ofert per l'ESAGED des del curs 2002/2003, moment en què es creà el centre i en què el curs era propi. No fou fins al 2010/2011 que canvià de tipologia i passà a ser oficial. Tot i ser aparentment recent, aquests estudis, que tenen com a coordinador Alfred Mauri i Martí, són l'evolució del graduat superior d'Arxivística i gestió de documents (que constava de 50 crèdits), el qual és hereu del màster d'Arxivística que s'inicià el curs 1989/1990 i que hem esmentat en la introducció (§ 3.1).

De la mateixa manera que ho pretén el màster anterior, en aquest la finalitat és formar l'arxiver tal com l'entendem i presentam en aquest treball: com un professional apte per a treballar en un arxiu històric com en un d'administratiu, sigui d'una institució pública o privada. Per això, els diferents mòduls del pla d'estudis estan enfocats per a facilitar uns coneixements mínims i bàsics de la ciència arxivística, com tota una sèrie d'aspectes més vinculats als arxius històrics i administratius.

En comparació a qualsevol altre màster que designam específic, aquest és l'únic que dura dos anys i que correspon a 120 crèdits ECTS. Per poder cursar-lo s'ha de tenir un títol universitari oficial emès per alguna institució espanyola o bé per alguna que faci part de l'EEES. En el cas de tractar-se de titulacions d'altres països, aquestes han de permetre accedir a l'estudi d'un màster.

Màster universitari en Arxivística i gestió de documents. Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents (UAB)		
Mòduls	Assignatures	Crèdits
Mòdul 1. Fonaments de l'arxivística	Introducció a l'arxivística	10
	Diplomàtica dels documents medievals, moderns i	

	contemporanis	
Mòdul 2. Productors i tipologies documentals I	Fons i documents de l'Administració pública	10
	Circuits administratius. Disseny i millora	
Mòdul 3. Sistemes d'informació	Tecnologies de la informació i comunicació	10
	Administració d'organitzacions i empreses	
Mòdul 4. Dret i règim jurídic dels documents	Introducció al dret	10
	Dret i règim jurídic dels documents: aspectes bàsics	
Mòdul 5. Tècniques arxivístiques	Sistemes de classificació i arxiu	10
	Mètodes de descripció i recuperació de la informació	
Mòdul 6. Productors i tipologies documentals II	Documents audiovisuals i gràfics	10
	Fons i documents d'institucions i empreses, entitats i persones privades	
Mòdul 7. Sistemes de gestió documental	Sistemes de gestió documental	10
	Documents electrònics i preservació digital	
Mòdul 8. Gestió dels serveis d'arxiu	Tècniques de gestió dels serveis d'arxiu	15
	Conservació preventiva i equipament d'arxius	
	Màrqueting i comunicació dels serveis d'arxiu	
Mòdul 9. Avaluació i accés dels documents	Avaluació documental	10
	Accés a la documentació. Protecció de dades	
Mòdul 10. Pràctiques externes		10
Mòdul 11. Treball final de màster		15
		120

Taula 3. Mòduls i assignatures del Màster universitari en Arxivística i gestió de documents (curs 2014/2015). (Font: http://maigd.esaged.net/pla_estudis)

4. Máster universitario en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas de la Universidad de Sevilla

Aquest màster oficial de la Universidad de Sevilla es començà a cursar a partir del 2010/2011, però presenta algunes semblances amb el d'Arxivística i gestió de documents de l'ESAGED, perquè és l'evolució de l'antic Máster de Archivística que oferí, per primera vegada, la mateixa universitat al curs 1995/1996, el qual era de dos anys i constava de 50 crèdits (Mauri i Perpinyà 2008: 66).

En comparació als orígens, el màster d'ara, que té com a coordinadora Margarita Gómez Gómez, és d'un any, presencial i de 60 crèdits ECTS. Per poder-lo cursar s'ha de ser llicenciat o graduat (en, especialment, alguna carrera d'Art i Humanitats: Història, Història de l'Art, Humanitats, Biblioteconomia i Documentació, Filologia i Dret), o bé tenir algun títol inclòs dins de l'EEES.

Pel que fa als continguts, les assignatures es distingeixen entre obligatòries i optatives, per bé que la seva distribució per mòduls no acaba de ser-ne una de completament clara¹⁶. A més, aquest màster és, dins de la categoria que l'inclouem, un cas únic perquè la majoria d'assignatures es relacionen amb les ciències i tècniques historiogràfiques.

Máster universitario en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas. Universidad de Sevilla		
	Assignatures	Crèdits
Obligatòries (14 ECTS)	Métodos de análisis en codicología y libro Impreso	4
	Métodos de análisis en paleografía y diplomática	4
	Trabajo fin de máster	6
Optatives (46 ECTS)	Acceso, difusión y valoración del patrimonio documental y bibliográfico	4
	Catalogación del documento de archivo	4
	Catalogación del patrimonio bibliográfico	4
	Definición y legislación	4
	El Documento de archivo. Los archivos históricos y administrativos	4
	Gestión de los fondos bibliográficos y de las colecciones	4

¹⁶ Els mòduls assenyalats al fulletó informatiu del màster són *I Metodología, II Paleografía y diplomática, III Archivística y gestión de documentos, IV Biblioteconomía y gestión de bibliotecas, V El Patrimonio documental y bibliográfico, VI Prácticas externas i VII Trabajo fin de máster.*

	Historia de la escritura en la edad media	4
	Historia de la escritura en la edad moderna	4
	Historia de las instituciones en España	4
	Historia del documento notarial en Castilla	4
	Historia del documento real en la edad media	4
	Historia del documento real en la edad moderna y contemporánea	4
	Historia del documento señorial y municipal	4
	Historia del libro manuscrito e impreso en España	4
	Identificación, valoración, clasificación, ordenación y descripción de las fuentes archivísticas	4
	La conservación: preventiva y curativa	4
	Los servicios bibliotecarios. Recursos bibliográficos	4
	Nuevas tecnologías en el acceso y uso de la información bibliográfica y documental	4
	Prácticas en archivos y bibliotecas	2
		60

Taula 4. Assignatures obligatòries i optatives del Màster universitari en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas (curs 2014/2015). (Font: http://www.us.es/estudios/master/master_M067?p=7)

5. Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital de la Universidad Carlos III de Madrid

Una nova proposta formativa de la Universidad Carlos III de Madrid és aquest màster dirigit per Jesús Robledano Arillo, que s'ofereix exclusivament a distància des d'aquest curs, 2014/2015.

A diferència del d'Archivística que es pot cursar a la mateixa universitat, aquest és oficial i el seu ensenyament va encaminat a la gestió de la documentació-informació electrònica i, com expressa el títol, a de quina manera es pot gestionar, organitzar i mantenir en els arxius digitals amb garantia. En relació amb això, i com assenyalarem, algunes de les assignatures són compartides amb el Màster en Bibliotecas y servicios de información digital de la mateixa universitat i facultat.

Per poder estudiar aquest curs d'un any i corresponent a 60 crèdits ECTS, s'ha de tenir un títol universitari oficial espanyol o bé un altre que hagi estat tramès per una institució d'educació superior d'algun estat que formi part de l'EEES.

Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital. Universidad Carlos III de Madrid		
Assignatures		Crèdits
Obligatòries (48 ECTS)	Gestión de documentos y archivos en el entorno digital	6
	Sistemas de gestión documental. Normas técnicas	3
	Entorno Jurídico digital	3
	Producción de documentos	3
	Descripción y difusión de documentos	6
	Planificación, desarrollo y evaluación de la continuidad digital en una organización	3
	Archivos, inteligencia competitiva e identidad digital	6
	Tecnologías para la gestión de archivos y documentos	3
	Reutilización de datos y documentos	3
	Big data en organizaciones públicas y privadas	3
	Digitalización y prevención*	6
	Seguridad del documento digital*	3
Optatives (6 ECTS)	Seminario profesional: la experiencia del emprendedor	3
	Tecnologías de marcado para textos digitales*	3
	Vocabularios y esquemas semánticos para la web	6
	Seminarios sobre experiencias empresariales en gestión de documentos y archivos	3
	Arquitectura y visualización de la información*	3
Treball final de màster (6 ECTS)	Trabajo fin de máster	6
		60

Taula 5. Assignatures obligatòries i optatives del Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital (curs 2014/2015). (Font: <http://bit.ly/1IUFSHY>)

* Assignatures compartides amb el Máster en Bibliotecas y servicios de información digital.

b) Màsters de biblioteconomia, documentació i arxivística

En aquesta segona categoria situam els estudis que, com adverteix el títol, a part d'estar relacionats amb l'arxivística, també hi estan a les ciències de biblioteconomia i documentació, ja sigui pel contingut o per la facultat o departament on s'imparteixen.

A més, tot i compartir en major o menor mesura les funcions tradicionalment bàsiques de l'arxiver com en els anteriors, els màsters següents les apliquen en uns programes d'estudis que pretenen, d'una banda, formar no només arxivers, sinó també bibliotecaris i documentalistes i, d'una altra, centrar-se en temes digitals i aspectes tecnològics vinculats al que anomenam arxius digitals, realitat que, de mica en mica, es va imposant o si més no agafant un paper important.

1. Máster en Sistemas de información digital de la Universidad de Salamanca

El màster oficial de la Universidad de Salamanca és coordinat per Araceli García Rodríguez i, des del curs 2007/2008, s'imparteix de manera presencial.

Amb els continguts que s'ofereixen es pretén formar i especialitzar els alumnes dins de l'àmbit de la informació i documentació. Per aquest motiu, com indica el títol del curs, les diferents assignatures estan vinculades exclusivament a l'entorn digital, en el qual les funcions originàries de l'arxivística s'hi poden entreveuen una mica.

En relació amb l'accés a aquests estudis d'un any i de 60 crèdits ECTS, l'alumne ha de tenir una llicenciatura, diplomatura, grau o enginyeria. En qualsevol cas, però, es requereixen uns coneixements bàsics en informàtica.

Máster en Sistemas de información digital. Universidad de Salamanca		
Mòduls	Assignatures	Crèdits
Módulo 1. Contexto de los sistemas de información digital	Marco jurídico, ético y metodológico de los sistemas de información digital	12
	Unidades y recursos de información digital	

Módulo 2. Producción, procesamiento y recuperación de la información digital	Producción y edición digital	18
	Descripción, representación y organización de contenidos digitales	
	Sistemas de indización y recuperación de la información digitales	
Módulo 3. Preservación, acceso y uso de la información digital	Preservación digital	18
	Gestión de contenidos y análisis de redes en entornos digitales	
	Difusión y consumo de la información digital	
Módulo 4. Prácticum-Fin de máster	Prácticum	12
	Trabajo fin de máster	
		60

Taula 6. Mòduls i assignatures del Màster en Sistemas de información digital (curs 2014/2015). (Font: <http://diarium.usal.es/mastersid/programa/plan-de-estudios/>)

2. Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Universidad Complutense de Madrid

El títol oficial de la Universidad Complutense de Madrid, tant de manera presencial (curs 2010/2011) com a distància (2013/2014), serveix per a preparar tot un ventall de diferents professionals, gràcies al mòdul d'especialitats. A part del centrat en l'arxivística, que és el que presentarem, n'hi ha en *Gestión de la documentación*, *Documentación en medios de comunicación*, *bibliotecas* i *Patrimonio bibliográfico y libro antiguo*. En relació amb això, la seva finalitat és formar professionals «no sólo en estas áreas de conocimiento [gestió documental, biblioteques i arxius], sino también en otros entornos, organismos o instituciones en los que sea necesaria la gestión documental que generen éstos»¹⁷.

Quant a l'accés al màster coordinat per Esther Burgos Bordonau, que és d'un any i es compona de 60 crèdits ECTS, l'alumne ha de tenir una llicenciatura o grau de qualsevol àrea de coneixement.

Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos. Universidad Complutense de Madrid

¹⁷ Web del Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos, <http://documentacion.ucm.es/data/cont/docs/titulaciones/161.pdf>.

Mòduls	Assignatures	Crèdits
Módulo 1. Obligatorio (18 ECTS). Gestión, calidad y organización del conocimiento en unidades documentales	Aplicaciones documentales de la recuperación de información	4'5
	Representación automatizada en bibliotecas, archivos y servicios documentales	4'5
	Gestión de proyectos en unidades documentales	4'5
	Calidad de los servicios y satisfacción del usuario	4'5
Módulo 2. De especialidad (20 ECTS). Especialidad en gestión de archivos	Organización de fondos archivísticos	4'5
	Sistemas archivísticos	4'5
	Derecho administrativo aplicado a los archivos	4'5
	Archivo como activo de empresa	4'5
	Los archivos y los recursos archivísticos	4'5
Módulo 3. Complementario (9 ECTS). Formación complementaria en documentación	Ética y deontología de los profesionales de las unidades de información	4'5
	Derecho y licencias digitales	4'5
	Digitalización, preservación y difusión de colecciones	4'5
	Administración electrónica	4'5
	Análisis contrastivo inglés-español en el ámbito de la documentación	4'5
	Los textos latinos desde la antigüedad al renacimiento: historia y transmisión	4'5
	Emblemática documental	4'5
Módulo 4. Trabajo fin de máster	Metodología	3
	Trabajo fin de máster	10
		60

Taula 7. Mòduls i assignatures del Màster universitari en Gestió de la documentació, biblioteques y archivos (curs 2014/2015). (Font: <http://documentacion.ucm.es/data/cont/docs/titulaciones/161.pdf>)

3. Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural de la Universidad de Córdoba

Aquest màster oficial de la Universidad de Córdoba, que té com a director Rafael Bonilla Cerezo, començà al curs 2013/2014. Sent d'un any, consta de 60 crèdits ECTS i es cursa de manera semipresencial.

Centrant-nos en el contingut, es distingeix entre si es dirigeix al perfil investigador o al professional. En aquest cas, és el darrer tipus que ens interessa. Les assignatures de tot el pla d'estudis són de caràcter optatiu, perquè en cada classificació s'han de cursar un nombre determinat de crèdits, tret del treball final de màster que és obligatori.

Deixant a banda els generals per la manca de vincle amb la ciència arxivística, amb els objectius específics hi ha la voluntat d'ajudar els alumnes a entrar al mercat laboral en arxius públics i privats, com també en altres institucions properes (biblioteques, institucions culturals, etc.).

En relació amb els requisits per accedir al curs, s'ha de tenir un títol de llicenciatura, grau o equivalent, de manera que també poden ser estudis estrangers o d'altres que el Consell Acadèmic del Màster homologui. Amb tot, es dóna prioritat a una sèrie de titulacions que són: Filologia, Història, Història de l'Art, Humanitats, Documentació, Biblioteconomia, Ciències del Treball, Comunicació audiovisual i Psicopedagogia.

Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural. Universidad de Córdoba		
Assignatures		Crèdits
Transversals ¹⁸ (8 ECTS)	Difusión, divulgación científica y transferencia del conocimiento en ciencias humanas, económicas y sociales	4
	Ética aplicada a la ciencia y a la vida profesional	4
	Fundamentos y técnicas de la investigación en humanidades	4
Formació bàsica (8 ECTS)	Diseño y elaboración de proyectos	4
	Evaluación y sistemas de calidad	4
	Iniciativa empresarial y autoempleo	4

¹⁸ Corresponen a assignatures compartides amb els alumnes del perfil investigador.

Itineraris d'especialització (28 ECTS). ¹⁹ Documentos y archivos	Aplicaciones informáticas	4
	Bibliotecas y dinamización lectora	4
	Búsquedas de información documental	4
	La actividad cultural	4
	La documentación, una oportunidad empresarial	4
	La genealogía, una salida profesional	4
	La vida cotidiana en sus documentos	4
	Los archivos	4
Fi de màster	Trabajo fin de máster profesional	16
		60

Taula 8. Assignatures transversals, de formació bàsica i de l'itinerari d'especialització en *Documentos y archivos* del Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural (curs 2014/2015). (Font: <http://www.uco.es/idep/masteres/textos-documentos-intervencion-cultural>)

4. Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas de la Universidad de Alcalá

Aquest màster oficial de la Universidad de Alcalá, que té com a coordinadora Ana Isabel Extremeño Placer, s'ha ofert per primera vegada enguany, al curs 2014/2015, de manera semipresencial.

Tot i el títol triat i que l'haguem inclòs dins d'aquesta categoria, l'ensenyament que es dona és el més s'allunya de l'arxivística, perquè fa èmfasi en la realitat tecnològica més contemporània. Dit amb altres paraules, es basa en els aspectes més informàtics deixant a part aspectes essencials de l'arxivística i, conseqüentment, el que es pretén és que els alumnes dominin les tecnologies de la informació i comunicació.

Per estudiar aquest màster d'un any i 60 crèdits ECTS, cal tenir algun títol universitari, sobre el qual no s'especifica cap altre detall a tenir en compte.

Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas. Universidad de Alcalá	
Assignatures	Crèdits

¹⁹ A banda de l'especialització que ens interessa aquí, la de *Documentos y archivos*, les altres modalitats que hi ha són: *Edición, Intervención cultural, Investigación en Arte y Humanidades i Textos y lecturas*.

Obligatòries (45 ECTS)	Esquema de metadatos	5
	Sistemas de recuperación de información	5
	Tecnologías y recursos para el desarrollo de servicios y colecciones	5
	Del análisis documental a la web semántica	5
	Edición digital: concepto y técnicas	3
	Gestión de contenidos para el desarrollo web	3
	Técnicas archivísticas	3
	Planificación y dirección estratégica	5
	Gestión de documentos en entornos digitales	5
	Sistemas de gestión de calidad	3
	Bibliotecas digitales y patrimonio bibliográfico	3
Optatives (9 ECTS)	Prácticas externas en archivos, bibliotecas y centros de documentación	9
	Metodología de la investigación en ciencias sociales	3
	Introducción al tfm	6
	Conservación y preservación de documentos digitales	3
	La web social como herramienta en los servicios de información	3
	Aplicación de metadatos a la descripción documental	
	Trabajo fin de máster	6
		60

Taula 9. Assignatures obligatòries i optatives del Màster universitari en Documentación, archivos y bibliotecas (curs 2014/2015). (Font: <http://bit.ly/1BI5fdY>)

3.2 Doctorat

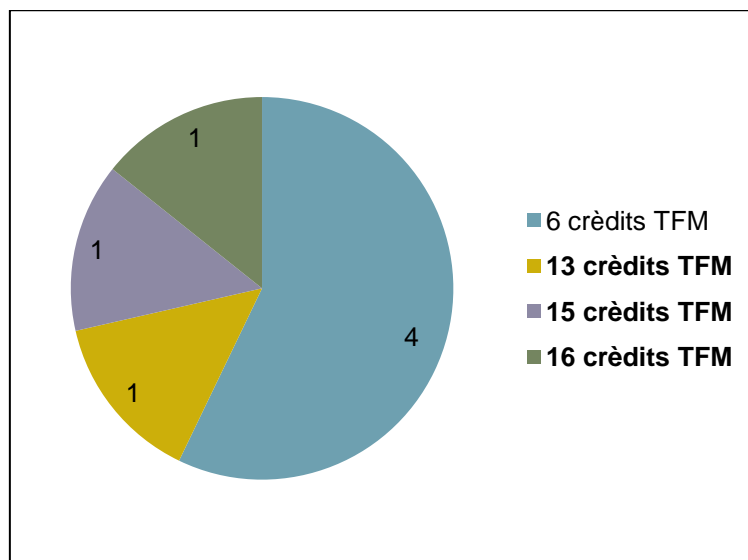
Pel que hem comentat més amunt (§ 3 i §3.1), hem vist que, tot i l'antiguitat de l'arxivística, aquesta ciència ha hagut de menester bastants d'anys per arribar a tenir una certa presència en l'àmbit universitari.

Els esforços que això ha implicat, consegüentment, es reflecteixen en la investigació. Segons Mauri i Perpinyà (2008: 83-84), al 2008 els programes de doctorat en arxivística eren inexistents en l'àmbit espanyol i fins aleshores els interessats en doctorar-se en aquesta ciència havien d'ajustar la seva recerca a altres programes semblants, que en general solien ser de les llicenciatures d'Història i Documentació.

Set anys més tard, la situació ha variat una mica. Se segueixen publicant tesis doctorals en arxivística a través de les carreres assenyalades, però actualment des d'algunes universitats nacionals es pot accedir a programes específicament d'arxivística, una vegada fet un màster oficial.

Així com el màster correspon a un títol de segon cicle, el doctorat n'és un de tercer cicle amb l'objectiu que l'alumne en qüestió adquireixi una formació avançada en les tècniques d'investigació. A més, durant la seva recerca, que oficialment està estipulat que duri tres o cinc anys, segons si és a temps complet o parcial, el doctorant s'especialitza en un tema i una branca científica determinats.

Com hem indicat abans, a més de tenir el títol d'un màster oficial, per sol·licitar un programa de doctorat cal que el treball final del màster (TFM) realitzat tengui un número mínim de crèdits ECTS, que són 13. Així, dels màsters comentats (§ 3.1), de tots els oficials que hi ha (7), només 3²⁰ permetrien accedir a un dels programes de doctorat que hi ha a Espanya:

Gràfica 4. Nombre de crèdits dels TFM dels màsters específics d'arxivística.

El detall curiós del que acabam d'assenyalar és que les universitats que ofereixen màsters amb la possibilitat de, després, accedir a un programa de doctorat no sempre tenen un curs

²⁰ És el cas dels màsters de l'ESAGED (en Arxivística i gestió de documents), de la Complutense de Madrid (en Gestió de la documentación, bibliotecas y archivos) i de la Universitat de Còrdova (en Textos, documentos e intervención cultural).

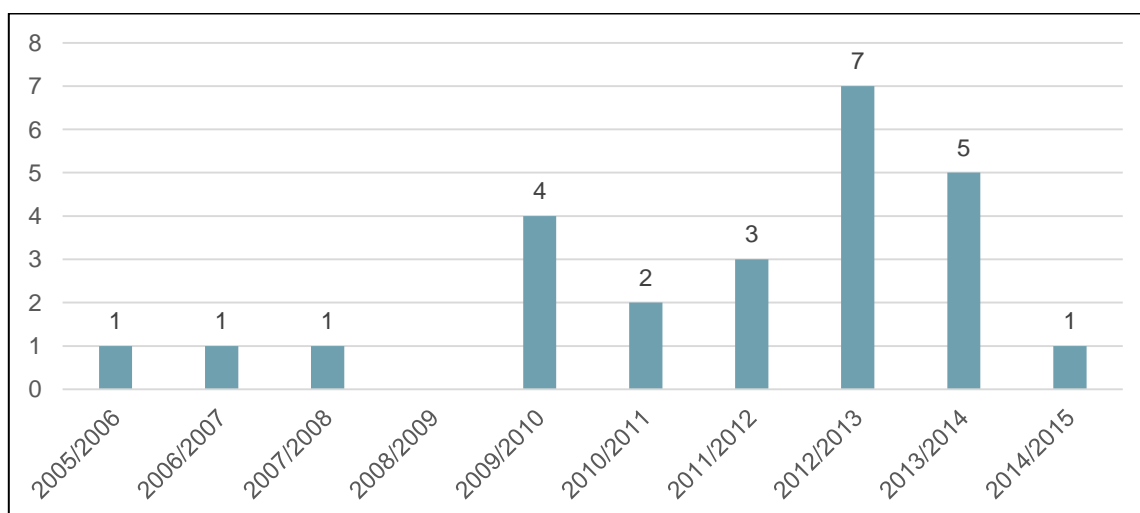
de doctorat en arxivística, o a l'inversa. Hi ha entitats que tenen programes de doctorat però els màsters que imparteixen no inclouen treballs finals amb el mínim de crèdits necessaris.

Deixant a part aquest comentari, que no deixa de ser important, les ofertes d'aquest cicle que trobam, actualment, a l'estat espanyol són les següents:

- Doctorado en Documentación: Archivos y bibliotecas en el entorno digital de la Universidad Carlos III de Madrid.
- Doctorat en Història comparada, política i social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El primer existeix des del 2013, moment en què s'aprovà en l'Ordre 3910/2013, de 12 de desembre. Certament, és una opció no exclusiva de l'arxivística, però és la més relacionada que trobam en aquests moments. Incidint en això i remetent-nos al títol, hem d'afegir que se centra en la vessant més tecnològica d'aquesta ciència. Quant al programa de la universitat catalana, també s'ofereix des del 2013 i, emperò, n'és un de vinculat a Història i la línia de recerca específica és en gestió de documents i arxius.

Tot i la minsa oferta de programes de doctorat en arxivística, com els estudis universitaris d'aquesta ciència, el nombre de tesis doctorals centrades en aquest camp d'estudi ha augmentat. Entre 1976 i 2005 —és a dir, 29 anys— es publicaren 29 tesis (Mauri i Perpinyà 2008: 85). Encara que no fou el cas, és com si hagués aparegut un sol estudi per any. Malgrat això, per les dades recollides²¹ en un període molt més curt i recent: des del 2005 fins al curs actual, 2014/2015 —per tant, 10 anys—, trobam que n'hi ha 25²².

Gràfica 5. Cronologia de les tesis doctorals en arxivística presentades a Espanya entre 2005 i 2015.

²¹ Les fonts consultades per obtenir la informació han estat la pàgina web Teseo del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte del govern espanyol (<http://bit.ly/1JKdKHT>), el catàleg de tesis doctorals de la UB (https://cataleg.ub.edu/search~S5*cat) i el repositori documental de la Universitat de Salamanca (<http://gredos.usal.es/jspui/handle/10366/4746>).

²² Vegeu l'Apèndix II per a més informació detallada sobre les tesis doctorals publicades.

Gràcies a la gràfica es veu que la proliferació en la publicació d'estudis d'investigació en matèria arxivística és actual, en el sentit que fins als darrers cursos no han començat a aparèixer tesis vinculades a aquesta ciència. Ara bé, consideram que això és el resultat i reflex de l'oferta de màsters, en aquest cas oficials. Fins al 2010 no en començaren a aparèixer d'oficials específics d'arxivística²³. Conseqüentment, potser fins aleshores no podríem parlar d'una certa si no consolidació d'aquests estudis, sí d'una certa tradició reglamentada sobre aquest camp d'estudi i recerca.

²³ Vegeu la Gràfica 2 (§ 3.1), però especialment l'Apèndix I per a més informació.

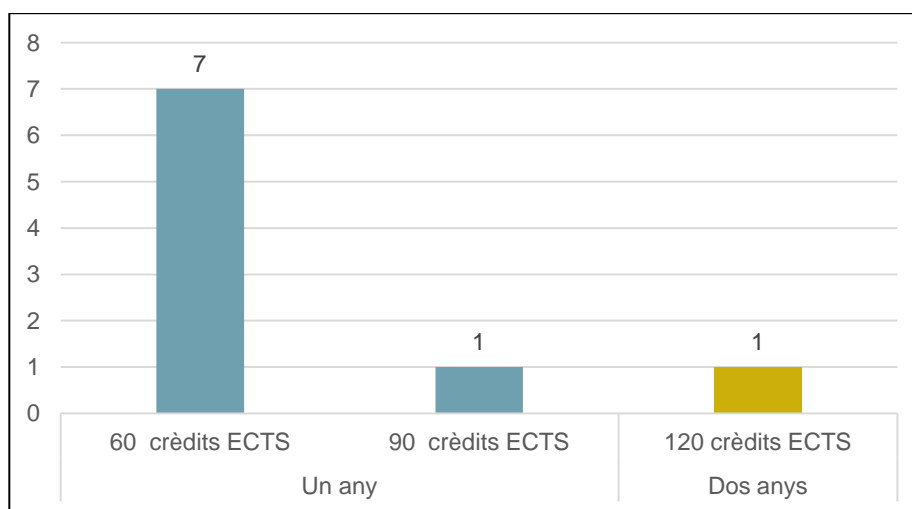
4 Anàlisi dels resultats

El treball que presentam és, com assenyalam en el primer objectiu de la *Introducció* (§ 1), una anàlisi comparativa centrada, exclusivament, en els plans d'estudis dels màsters específics d'arxius i gestió documental que enguany (curs 2014/2015) s'han ofert a Espanya, amb una breu referència als programes de doctorat que s'hi poden cursar i les tesis que s'han publicat en els darrers deu anys. En relació amb l'educació de segon cicle, com hem assenyalat (§ 3 i § 3.1), a part de la més interdisciplinària i els postgraus, no hem recollit i analitzat l'oferta educativa i investigadora de l'estranger no per manca d'interès, sinó perquè l'àmbit nacional és prou dens i suggeridor i, endemés, correspon a la realitat contemporània i propera que ens envolta.

Si ho recordam, el segon objectiu plantejat és el d'indicar les semblances i divergències que hi ha en els màsters. Per això, ens referirem als continguts, però també al tipus, modalitat i durada dels diferents estudis, aspectes que comentarem tot seguit.

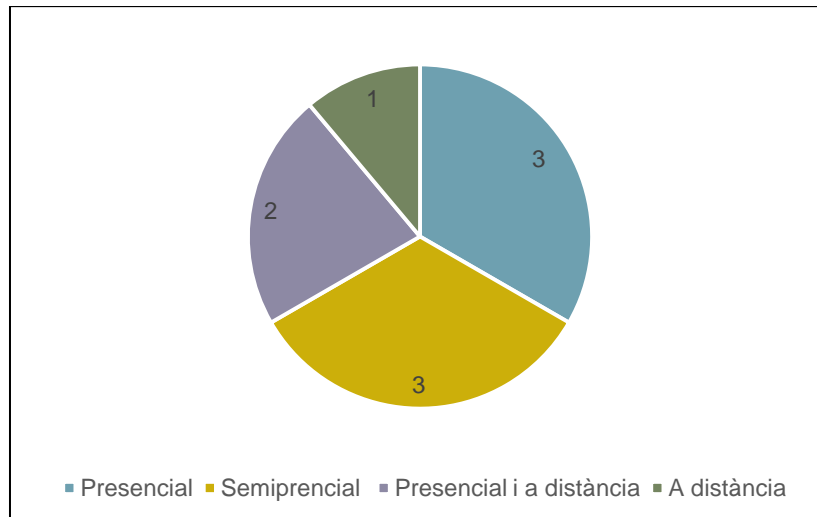
En primer lloc, amb independència del temps que fa que s'imparteixen, hem vist amb la Gràfica 1 (§ 3.1) que hi ha una tendència general en la tipologia: gairebé tots els màsters són oficials (7), mentre que una minoria propis (2). Aquest diguem-ne comportament també el trobam en la modalitat, per bé que hi ha algun curs que es diferencia de la resta.

Tal com mostra la gràfica següent, la majoria de màsters exposats són d'un sol curs escolar (8, dels quals 7 són de 60 crèdits ECTS i 1 de 90), per bé que n'hi ha 1 que dura dos anys (i que correspon a 120 crèdits ECTS). Arran de la diferència d'anys i del número de crèdits, és evident que d'aquestes dades podem concloure que la dedicació tampoc no és ben bé la mateixa.

Gràfica 6. Classificació dels màsters específics per durada i nombre de crèdits.

En segon lloc, pel que fa a la modalitat, hi ha una certa variació equilibrada:

Gràfica 7. Modalitat en què es cursen els màsters específics d'arxivística.

Si desglossam la gràfica, hi ha màsters que s'imparteixen presencialment:

- Máster en Sistemas de información digital de la Universidad de Salamanca.
- Màster universitari en Arxivística i gestió de documents de l'ESAGED.
- Máster universitario en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas de la Universidad de Sevilla.

D'altres semipresencialment:

- Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital de la Universidad Carlos III de Madrid.
- Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas de la Universidad de Alcalá.
- Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural de la Universidad de Córdoba.

D'altres permeten cursar-se presencialment o bé a distància:

- Máster en Archivística de la Universidad Carlos III de Madrid.
- Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Universidad Complutense de Madrid.

I, finalment, n'hi ha un que és exclusivament a distància:

- Màster de Gestió documental i informació a les empreses de la UB.

La dada interessant és que, encara que segons mostra la Gràfica 7 les opcions presencial i semipresencial són les majoritàries, a la pràctica les de a distància i presencial mateix es

troben o bé al mateix nivell o bé se superen, perquè, en cada cas, són tres i quatre màsters respectivament que es cursen així (a distància a la Carlos III de Madrid, a la Complutense de Madrid i a la UB. Presencialment a les universitats de Sevilla, a la Carlos III de Madrid, a la Complutense de Madrid i a l'ESAGED). Ara bé, possiblement amb l'ús que es dóna de cada vegada més a les noves tecnologies, les ofertes educatives a distància augmentin, ja que hem de tenir en compte que la introducció d'aquesta modalitat és prou recent: des del curs 2012/2013, moment a partir del qual les combinacions assenyalades abans (presencialment o bé a distància, semipresencialment i exclusivament a distància) es començaren a oferir.

En tercer lloc, si passam ara a comentar el contingut, en vista que l'arxivística és una ciència interdisciplinària i, per tant, àmplia i transversal, és inevitable que entre els màsters assenyalats no trobem més o menys influència o presència d'altres disciplines. Amb els plans d'estudis hem pogut entreveure assignatures acostades a altres àrees de coneixement, com ara història, dret i les tecnologies de la informació i comunicació, per només citar algunes ciències.

No obstant això, el que pretenem aquí és destacar si, en conjunt, els estudis que s'han ofert aquest curs (2014/2015) comparteixen una certa homogeneïtat en els seus programes i, conseqüentment, en el perfil professional dels alumnes que en surt o si, en canvi, hi ha una certa diversitat en aquests aspectes. Així, a continuació donarem resposta a la hipòtesi de treball.

Com era d'esperar, els diferents màsters exposats tenen punts comuns, que podem resumir amb els següents:

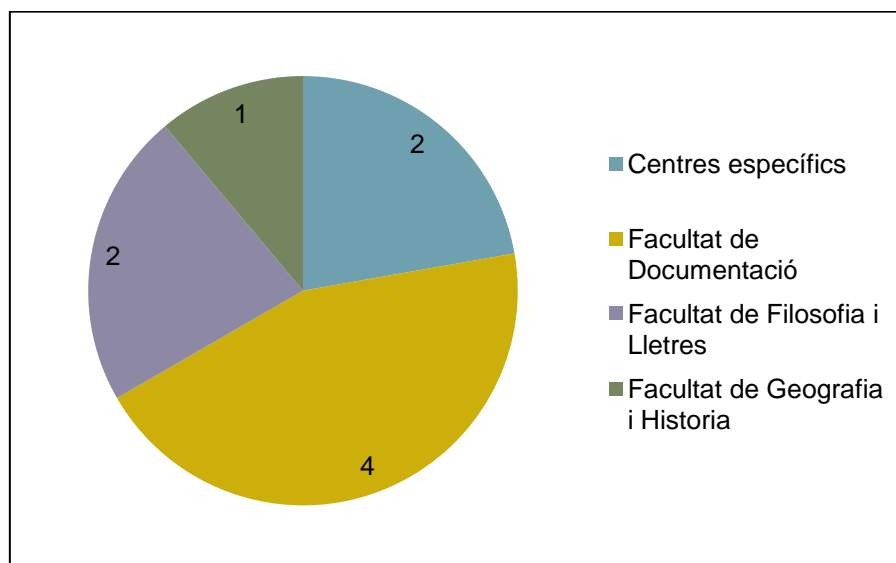
Primer, es tracta d'estudis de segon cicle que, com els esmentats programes de doctorat (§ 3.2), segueixen els estàndards europeus. És a dir, s'adapten a l'EEES.

Segon, tal com afirmaven alguns autors al segle passat (Alberch et al. 1998: 283-284), encara ara la formació prèvia que han de tenir els futurs arxivers per accedir a aquest tipus d'estudis no n'és una d'específica, sinó que qualsevol branca acadèmica és admesa. Tot i això, és ver que, revisant els requisits demanats als cursos, en algun (Alcalà) no s'especifica quina titol universitari cal presentar, mentre que en d'altres (Salamanca) es dóna una clara preferència per titulacions relacionades amb la Biblioteconomia i Documentació o (Còrdova) es diu quin ventall de carreres tenen preferència, com també que el Consell Acadèmic del Màster podrà homologar titulacions per accedir-hi. Tanmateix, en general si es presenta un títol oficial espanyol (llicenciatura, diplomatura, enginyeria (tècnica o no) o grau), un d'estranger que sigui admès en l'EEES, o un d'emès per tercers països que permetin estudiar un màster, l'alumne en qüestió pot accedir a aquesta formació superior.

Incidint en les titulacions acadèmiques, tot i no haver-n'hi cap d'específica i exclusiva per a poder cursar algun d'aquests màsters, el nombre d'alumnes matriculats provinents de la carrera d'Història és, per ara, el més nombrós i superior a altres estudis, de manera que podríem dir que aquesta és la carrera que ha donat i segueix donant més professionals en arxivística. De totes maneres, de mica en mica, la frontera formativa es va eixamplant, perquè ja hi ha especialistes o professionals provinents de disciplines com Belles Arts, Dret, Informàtica, entre d'altres (Alberch et al. 1997: 224).

Tercer, en la introducció (§ 3.1) hem assenyalat que, així com, en principi, qualsevol titulació seria acceptada per aquests estudis, la facultat que impartiria el màster dependria de quina s'adaptàs millor al programa educatiu (Alberch et al. 1998: 284-285).

Com afirmà López Gómez (2008: 246), en l'estat espanyol «archival science is more than just a branch of history; it is rightfully situated under the umbrella of information science». Certament, les facultats o centres on es cursen els màsters —com també les titulacions que es relacionen als programes de doctorat²⁴— segueixen sent de l'àmbit de les lletres²⁵. Concretament, 5 dels 9 màsters exposats es vinculen a la Documentació i Història, estudis que, si ho recordam, són a través dels quals aquesta ciència aparegué en l'àmbit universitari.

Gràfica 8. Representació de en quines facultats o centres s'imparteixen els màsters específics d'arxivística.

²⁴ Com hem assenyalat en l'apartat anterior (§ 3.2), els programes que permeten doctorar-se en arxivística a Espanya encara s'inclouen dins de les carreres d'Història i Documentació.

²⁵ Pel que fa als *Centres específics* esmentats a la Gràfica 8, ens referim a l'ESAGED, com també a l'Escuela de Formació Continua. Instituto Pascual Madoz del Territorio, Urbanismo y Medio Ambiente. Ara bé, en relació amb aquest darrer centre, el màster s'hi imparteix per tal de no vincular-se a la facultat de Documentació.

Com a dada rellevant, doncs, cal destacar que no hi ha cap màster dels anomenats específics d'arxius i gestió documental que s'impartesqui en una facultat com la de Ciències de la Comunicació o en un altre centre més relacionat amb les noves tècniques que s'apliquen actualment a l'arxivística.

Havent assenyalat els aspectes compartits, podem afirmar que el panorama docent d'aquesta ciència és, emperò i indubtablement, divers. En presentar-los (§ 3.1), els hem distingit entre *Màsters d'arxivística integrada* i *Màsters de biblioteconomia, documentació i arxivística*. Aquesta primera classificació és, creim, significativa i a més facilita distingir quines diferències i, alhora, quins certs patrons hi ha en els plans d'estudis i, consegüentment, en els professionals que s'hi formen.

Quant al contingut dels cursos, les persones que vulguin treballar en arxius poden haver rebut una educació diferent, en funció de les necessitats i/o de les possibilitats. Així, si passam a referir-nos als punts més divergents dels diferents cursos en arxivística de l'estat espanyol, podem dir que la formació dels actuals arxiviers es pot desglossar en tres línies.

En una primera hi ha els estudis que imparteixen una formació si no fidel, sí més acostada a l'essència original de l'arxivística. Així, els estudiants adquireixen coneixements fonamentals sobre les funcions que hauran o podran dur a terme en un arxiu històric o en un d'administratiu. En relació amb l'entorn laboral, tot i només haver esmentat aquests dos tipus d'arxius, és evident que l'ús de les noves tecnologies serà present en ambdós entorns ja que es tracta d'un element present en tot i pertot; i, per aquesta raó, l'alumne-arxiver també rep un ensenyament bàsic sobre aspectes digitals en aquests màsters.

Aquests estudis, que tal vegada podríem dir que presenten una visió més clàssica de l'arxivística, són els que tenen més tradició, els que fa més anys que s'ofereixen i, per ventura per això, els més nombrosos dins de l'oferta de màsters específics d'arxivística a Espanya. Havent aparegut a les acaballes del segle XIX i començament del XX, la realitat que havien d'afrontar n'era una que s'acostava més a l'arxiu històric. Certament, els seus plans d'estudis s'han renovat ajustant-se a l'actualitat, perquè la documentació empresarial o més administrativa s'hi inclou. Ara bé, segueixen sent un exemple del que fou, en origen, l'arxivística.

Dels màsters exposats (§ 3.1), serien exemples d'aquesta línia formativa la majoria dels que hem aplegat dins de la categoria *Màsters d'arxivística integrada*, que corresponen als d'Arxivística de la Universidad Carlos III de Madrid, Arxivística i gestió de documents de l'ESAGED, Gestió documental i informació a les empreses de la UB, i al de Documentos y libros. Archivos y bibliotecas de la Universidad de Sevilla. En relació amb aquest darrer, com

hem assenyalat en presentar-ne el pla d'estudis, seria un màster clàssic, en el sentit que encara ofereix assignatures molt vinculades a l'arxiu històric.

En un segon itinerari hi ha els estudis que basen, en major o menor mesura, els seus programes docents en la biblioteconomia i documentació —d'aquí que el màster se solgui incloure en la facultat o departament d'aquestes disciplines—, per bé que incorporen algunes assignatures sobre arxivística. És a dir, combinen els principis arxivístics amb els propis de la biblioteconomia i documentació. Aquesta mena d'ofertes educatives pretenen oferir una formació específica, a través dels itineraris o mòduls d'especialització. Així, com els màsters anteriors, tenen l'objectiu de preparar professionals eficients en els diferents entorns de treball possibles. De totes maneres, pels plans d'estudis que presenten, potser la formació obtinguda no sempre acaba de ser la més escaient, ja que, tot i haver algunes assignatures obligatòries, és l'alumne qui tria quines optatives relatives a l'arxivística vol cursar. Per tant, una vegada acabat el curs, pot passar que tenguí uns coneixements determinats que podrà aplicar en un tipus d'arxiu concret, més que uns coneixements més amplis i aplicables a diferents entorns.

A diferència del primer bloc esmentat, els màsters d'aquest segon són cursos recents, perquè el més antic fa cinc anys que s'implantà. Dels exposats (§ 3.1), serien exemples d'aquesta línia formativa alguns dels que hem inclòs en la classe *Màsters de biblioteconomia, documentació i arxivística*. Concretament ens referim als de Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Universidad Complutense de Madrid i al de Textos, documentos e intervención cultural de la Universidad de Córdoba.

Finalment, en una tercera línia hi ha els cursos que s'especialitzen o que es dediquen més als arxius digitals. Com els anteriors, són en general màsters molt recents. La seva finalitat és formar arxiviers que dominin els entorns electrònics perquè, tot i que el suport paper és —com a mínim per ara— difícil d'eliminar completament en qualsevol tipus de gestió, és ver que la documentació o informació en format digital i els tràmits telemàtics van augmentat i, consegüentment, cal tenir professionals especialitzats en aquest àmbit.

Aquest tercer i darrer grup és el que més s'allunya del primer perquè està enfocat en un tipus concret d'arxiu. Tot i això, és evident que s'hi apliquen les funcions bàsiques i típiques de l'arxivística.

En aquest cas, els màsters que inclouríem en aquesta classificació, i que hem comentat més amunt (§ 3.1), són la resta que trobam dins dels *Màsters d'arxivística integrada* i dels *Màsters de biblioteconomia, documentació i arxivística*. Ens referim als d'Archivos, gestión de documentos y continuidad digital de la Universidad Carlos III de Madrid, Documentación,

archivos y bibliotecas de la Universidad de Alcalá i al de Sistemas de información digital de la Universidad de Salamanca.

El que és interessant del que acabam d'assenyalar és que actualment els estudis relacionats amb l'arxivística ofereixen formar tota una generació d'arxiviers que, malgrat compartir un mateix origen, segons el màster triat, tendran uns coneixements més generals —entenent-ho com que hauran rebut una educació que abraça des dels arxius més tradicionals-històrics, fins al més moderns-digitals, detall que els permetrà tenir una formació bàsica relativa a diferents tipus d'àmbit arxivístic—, o bé uns de més específics o vinculats a una classe d'arxiu en concret —arxius històrics, administratius, digitals.

Incidint una mica més en la formació, el que volem fer veure és que les tres línies o categories de màsters assenyalats són el reflex d'unes necessitats concretes d'un moment determinat. El nivell d'innovació dels estudis exposats no rau tant en el pla d'estudis —per bé que, en certa manera, sí que és així—, sinó en a què donen resposta²⁶.

Els màsters han anat canviant internament algunes assignatures, però en general es mantenen. Els canvis importants, en tot cas, els trobam en l'aparició de noves ofertes educatives que hi ha hagut, sobretot, a partir dels darrers cinc anys.

Lligat al contingut, s'ha de tenir present el perfil d'estudiant que cerquen aquests cursos. Duchein (1991: 21) afirmà:

Aquests organismes [referint-se a universitats i institucions d'arxius nacionals] omplen irregularment una llacuna i responen a una necessitat. Existeix tanmateix un perill: és que en insistir massa sobre l'aspecte purament professional de la formació dels arxiviers, hom no en sacrifiqui l'aspecte històric i cultural que ha de romandre com el fonamental.

El sacrifici a què es referia, possiblement, encara és vigent entre els que comparteixen una visió més històrica i instrumental-auxiliar de l'arxivística. No obstant això, si es té en compte la situació actual, les necessitats i reptes que van apareixent, no podem obviar que unes titulacions seran més adients o permetran a l'alumne seguir millor el pla d'estudis que unes altres. Dit amb altres paraules, l'historiador podrà treure més partit de la seva formació en un màster centrat en arxius històrics, però segurament un enginyer ho podrà fer en estudiar-ne un de basat en arxius digitals. Tot i això, majoritàriament el que es pretén és formar professionals aptes, eficaços i eficients per dur a terme la feina sigui en l'àmbit que sigui i amb independència de la seva formació anterior.

²⁶ Lligat a aquest aspecte cal esmentar que els màsters que ofereixen diferents itineraris (és el cas del de la Complutense de Madrid i del de la de Còrdova) és amb la finalitat de cobrir, en un sol estudi de postgrau, tot un ventall professional que, si es fes un màster per especificitat, tal vegada no tendria el mínim d'alumnes necessaris inscrits per poder-se dur a terme.

Recapitulant el que hem exposat fins ara, podem concloure que, certament, els màsters analitzats presenten, tots ells, punts en comú però les seves divergències tenen si no més pes, sí un valor a tenir en compte. Tot i que els cursos poden voler donar resposta a una mateixa realitat i necessitat, aquests es divideixen en tres blocs que corresponen o s'adeqüen a matisos diferents de la realitat i necessitat esmentades. Ara bé, dins d'aquesta diversificació trobam homogeneïtat, uns models, unes característiques comunes que es reflecteixen en els continguts dels programes dels màsters i, de retruc, en el perfil professional que s'hi forma o, més ben dit, que en surt.

Com hem vist, n'hi ha que se centren en els arxius històrics i administratius, per bé que aquests són els que proporcionen uns coneixements més amplis i no tan específics com el tercer grup que tot seguit citarem. N'hi ha d'altres que ofereixen una formació no tan exclusiva de l'arxivística, perquè les seves assignatures es vinculen més a la biblioteconomia i documentació, però igualment ofereixen una educació que pot ser útil en diferents tipus d'arxius. Finalment, n'hi ha uns altres que es focalitzen i, en certa manera, s'especialitzen en els arxius digitals.

El que acabam de dir, però, pensam que no s'ha d'entendre com un inconvenient o trava en l'evolució de la ciència arxivística, com tampoc en la de la figura de l'arxiver. Per ventura el que un dia va ser l'arxivística i l'arxiver canviarà. De fet, ja ho ha fet. Ha canviat, s'ha fet més transversal que abans, però l'important és trobar la forma d'adaptar-se als contextos que vagin apareixent —així, tal com defensa l'EEES, la formació continuada serà imprescindible— i de poder donar resposta als canvis futurs.

Com a darrera reflexió, som conscients que hem fet un estudi d'un moment determinat (curs 2014/2015) del ventall formatiu arxivístic a Espanya i que, per mor d'això, hem deixat de banda part de la diversitat educativa de l'àmbit nacional, com també de l'estranger. De totes maneres, consideram que el treball és una aportació a l'anàlisi sobre els estudis d'aquesta ciència, a partir de la qual es pot anar eixamplant amb l'estudi i comparativa del panorama educatiu i investigador ofert a l'estat espanyol i a fora, per tal de veure no només quines semblances o divergències hi ha, sinó també de quina manera s'encaren els reptes que apareixen contínuament dins del sistema educatiu i del món laboral. Com apuntà Bastian (2006: 132), el que cal és:

Finding a balance between traditional archival subjects such as paleography and new developments such as information management, insuring that students are prepared for an electronic information environment, and promoting archival education as a professional discipline are all matters that deeply engage and also worry educators.

5 Bibliografia i webgrafia

5.1 Bibliografia

- ALBERCH, Ramon; BORRÀS, Joaquim; PAGAROLAS, Laureà; PERPINYÀ, Remei (1998) «El programa d'estudis universitaris en arxivística, una proposta», dins *Lligall*, núm. 13, 273-296.
- ALBERCH, Ramon; COROMINAS, Mariona; MARTÍNEZ, M. Carme (1997) «El personal dels arxius. La funció arxivística i la seva repercussió en la plantilla», dins *Lligall*, núm. 11, 221-252.
- ANDERSON, Karen; BASTIAN, Jeannette Allis; HARVEY, Ross; PLUM, Terry; SAMUELSSON, Göran (2011) «Teaching to trust: How a virtual archives and preservation curriculum laboratory creates a global education community?», dins *Archival Science*, vol.11 (3-4), novembre, 349-372.
- BASTIAN, Jeannette Allis (2006) «Introduction to the *Archival Science* special issue on graduate archival education», dins *Archival Science*, vol.6 (2), juny, 131-132.
- BELLO JIMÉNEZ, Víctor Manuel (2014) «Política archivística: Definición, alcance y modelo de análisis», dins *Revista de Historia Canaria*, núm. 196, 75-94.
- COROMINAS I NOGUERA, Mariona (1995) «Resultat de l'enquesta sobre la situació professional dels arxiviers de Catalunya», dins *Lligall*, núm. 10, 199-213.
- COUTURE, Carol (2001) «Education and research in archival science: General tendencies», dins *Archival Science*, vol.1 (2), 157-182.
- CROCKET, Margaret (2007) «Desenvolupament professional: la formació contínua (FC) i el rol de professional: una perspectiva general sobre l'entorn actual de la gestió documental», dins *Lligall*, núm. 26, 153-188.
- DUCHEIN, Michel (1985) *Les bâtiments d'archives. Construction et équipements*, Paris, Direction des Archives de France.
- DUCHEIN, Michel (1991) «La professió d'arxiver entre el passat i l'esdevenidor», dins *Lligall*, núm. 4, 13-24.
- ESPANYA. Real Decreto 1027/2011, de 15 de julio, por el que se establece el Marco Español de Cualificaciones para la Educación Superior. (BOE [en línia], núm. 185, 3-8-2011, pàg. 87912-87918). <http://bit.ly/1kN8cys> [Consulta: 12 juny 2015].

- GARCIA I PUIG, Alfred (2002) «El Consell Internacional d'Arxius (ICA/CIA) i el paper de l'AAC: deu anys de participació en el Comitè Director de l'SPA», dins *Lligall*, núm. 19, 205-226.
- HOY, Marian (2004) «Professional development and competency standards: unravelling the contradictions and maximising opportunities». *15th International Congress on Archives*. (Citem per la versió en línia: <http://bit.ly/1fDloGk>) [Consulta: 25 juny 2015].
- LÓPEZ GÓMEZ, Pedro (2007) «Archival science in Spain between 1975 and 2005: a review», dins *Archival Science*, vol.7 (3), setembre, 245-287.
- MAURI MARTÍ, Alfred; PERPINYÀ MORERA, Remei (2008) *Estudiar archivística. Dónde y por qué*, Gijón: Trea.
- MARTÍNEZ NIETO, Blanca (1998) «Balanz de la formació en Arxivística a Espanya», dins *Lligall*, núm. 13, 229-252.
- MAYANS I PLUJÀ, Antoni; PRADES I BUIXONS, Isidre (1988) «L'ensenyament de l'arxivística», dins *Lligall*, núm. 1, 181-189.
- OCAÑA LACAL, Daniel de (1994) «La formación de los archiveros en España», dins *Tria*, núm. 1, 17-47.
- THOMASSEN, Theo (2005) «Modelling and Re-Modelling Archival Education and Training». *First European Conference for Archival Educators and Trainers*. (Citem per la versió en línia: <http://www.ica-sae.org/mrconfpaper1.html>) [Consulta: 25 juny 2015].
- UHDE, Karsten (2006) «New education in old Europe», dins *Archival Science*, vol.6 (2), juny, 193-203.

5.2 Webgrafia

Màsters específics d'arxius i gestió documental

- Màster de Gestió documental i informació a les empreses de la Universitat de Barcelona <http://www.mgdie.net/> [Consulta: 23 juny 2015].
- Máster en Archivística de la Universidad Carlos III de Madrid <http://bit.ly/1HrGQ8M> [Consulta: 23 juny 2015].
- Máster en Sistemas de información digital de la Universidad de Salamanca <http://diarium.usal.es/mastersid/> [Consulta: 23 juny 2015].

Màster universitari en Arxivística i gestió de documents de l'ESAGED (UAB) <http://maiqd.esaged.net/home> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital de la Universidad Carlos III de Madrid, <http://bit.ly/1IUFSHY> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas de la Universidad de Alcalá <http://www.uah.es/estudios/postgrado/programa.asp?CdPlan=M130> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Documentos y libros. Archivos y bibliotecas de la Universidad de Sevilla http://www.us.es/estudios/master/master_M067 [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos de la Universidad Complutense de Madrid <http://documentacion.ucm.es/master> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural de la Universidad de Córdoba <http://www.uco.es/idep/masteres/textos-documentos-intervencion-cultural> i http://www.uco.es/estudios/postgrado/master_textosdocumentos/inicio.html [Consulta: 23 juny 2015].

Màsters no específics-interdisciplinaris

Màster de Biblioteques i col·leccions patrimonials de la Universitat de Barcelona <http://bit.ly/1KehG3W> [Consulta: 23 juny 2015].

Màster de Gestió de continguts digitals de la Universitat de Barcelona <http://www.ub.edu/biblio/master-de-gestio-de-continguts-digitals/presentacio-2.html/> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster en Bibliotecas y patrimonio documental de la Universidad Carlos III de Madrid <http://bit.ly/1GG4dAK> [Consulta: 23 juny 2015].

Màster universitari en Documentació digital de la Universitat Pompeu Fabra <http://www.idec.upf.edu/master-universitari-online-en-documentacio-digital> [Consulta: 23 juny 2015].

Màster universitari en Patrimoni cultural. Identificació, anàlisi i gestió de la Universitat de València <http://www.uv.es/mpc/> i <http://bit.ly/1cVPyEd> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Gestión de la información digital de la Universidad de Extremadura <http://bit.ly/1FaFqz7> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Evaluación y gestión del patrimonio cultural de la Universidad de Salamanca <http://mastergestionpatrimonio.usal.es/> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Gestión de información en las organizaciones de la Universidad de Murcia, Universidad Autónoma Metropolitana de México i Universidad de La Habana <http://www.um.es/web/comunicacion/contenido/estudios/masteres/informacion> [Consulta: 23 juny 2015].

Máster universitario en Patrimonio histórico: investigación y gestión de la Universidad de Castilla-La Mancha <http://muphiq.masteruniversitario.uclm.es/presentacion.aspx> [Consulta: 23 juny 2015].

Postgraus

Diploma de experto universitario en archivística y documentación masónica de la Universidad Nacional de Educación a Distancia http://formacionpermanente.uned.es/tp_actividad/idactividad/7311 [Consulta: 23 juny 2015].

Diploma en Gestió i preservació de documents electrònics de la Universitat de València <http://www.fundacio.es/cig/index.asp?pagina=964&idioma=cas> [Consulta: 23 juny 2015].

Direcció executiva de serveis de gestió de documents i arxius de l'ESAGED (UAB) https://sites.google.com/a/esaged.net/pdedsgdya_01_2014/ [Consulta: 23 juny 2015].

Especialista universitario en archivística de la Fundación Carlos de Amberes en colaboración con el departamento de Historia Contemporánea de la Universidad Nacional de Educación a Distancia <http://www.cursoarchivistica.com/> [Consulta: 23 juny 2015].

Experto en bibliotecas y patrimonio documental de la Universidad Carlos III de Madrid <http://bit.ly/1GG4dAK> [Consulta: 23 juny 2015].

Explotació de la informació a les empreses de la Universitat de Barcelona <http://www.ub.edu/biblio/cursosMGDIE-M04.html> [Consulta: 23 juny 2015].

Gestió de documents electrònics de l'ESAGED (UAB) <http://bit.ly/1IUUGLA8> [Consulta: 23 juny 2015].

Gestió documental a les empreses de la Universitat de Barcelona <http://bit.ly/1JPmDyG> [Consulta: 23 juny 2015].

Gestió de processos a les empreses de la Universitat de Barcelona <http://bit.ly/1FP83HE>
[Consulta: 23 juny 2015].

Gestió, preservació i difusió d'arxius fotogràfics de l'ESAGED (UAB) <http://bit.ly/1IUGRru>
[Consulta: 23 juny 2015].

Gestió i tractament digital de documentació històrica de l'ESAGED (UAB)
<http://bit.ly/1FaFCya> [Consulta: 23 juny 2015].

Governança de la informació a les empreses de la Universitat de Barcelona
http://www.ub.edu/web/ub/ca/estudis/oferta_formativa/masters_propis/fitxa/G/201311634/index.html [Consulta: 23 juny 2015].

Implantació de projectes de gestió de documents electrònics (EDRMS) de la Universitat
Oberta de Catalunya <http://bit.ly/1IUGWvt> [Consulta: 23 juny 2015].

Programes de doctorat

Doctorado en Documentación: archivos y bibliotecas en el entorno digital de la Universidad
Carlos III de Madrid <http://bit.ly/1dhEVvm> [Consulta: 23 abril 2015].

Doctorat en Història comparada, política i social de la Universitat Autònoma de Barcelona
<http://bit.ly/1Lx3Qq4> i <http://www.esaged.net/l-esaged> [Consulta: 25 maig 2015].

6 Apèndix I. Formació arxivística actual a l'estat espanyol

Com hem assenyalat en l'apartat *Màsters* (§ 3.1), aquí presentam els cursos que s'han pogut estudiar el curs 2014/2015 en diferents universitats de la geografia espanyola. Per això, els classificarem segons si són *Màsters específics d'arxius i gestió documental* —corresponents als que hem comentat en aquest treball—, *Màsters no específics-interdisciplinaris* i *Postgraus* i, alhora, els agruparem per comunitats autònomes.

Quant a l'etiqueta donada, entenem que són *Màsters específics d'arxius i gestió documental* els que ofereixen una formació centrada en les funcions essencials de l'arxivística i en la seva aplicació en entorns laborals, tant tradicionals (arxius històrics) com més recents (arxius administratius i digitals). Pel que fa als *Màsters no específics-interdisciplinaris*, sent conscients que l'arxivística és una ciència interdisciplinària, amb el nom triat ens referim als estudis que, malgrat incloure als seus programes algunes assignatures de matèria arxivística, els coneixements que s'ofereixen van més encaminats a la biblioteconomia, gestió dels patrimoni històric i cultural, etc. En qualsevol d'aquestes dues primeres categories, els estudis tenen entre 60 i 120 crèdits ECTS. Finalment, els *Postgraus* corresponen als cursos que, amb un nombre reduït de crèdits ECTS —entre 9 i 50—, ofereixen uns coneixements determinats sobre l'arxivística.

A banda d'esquematitzar algunes dades aportades en exposar els primers màsters, els específics (*Nom, Universitat, Any de creació, Número total de crèdits ECTS, Tipus de màster*²⁷ i *Modalitat*²⁸), n'afegirem d'altres, com són *Facultat o centre on s'imparteix, Número d'edició o promoció* i *Número d'alumnes*²⁹.

Una altra dada que voldríem haver inclòs és el preu. Com que no l'hem sabut de tots els estudis, basant-nos en les trobades, assenyalarem les quantitats màximes i mínimes que poden arribar a pagar els alumnes de l'àmbit nacional —als extracomunitaris, no ens hi referirem, per bé que són més elevades— en cada una de les classificacions.

Així, en els *Màsters específics d'arxius i gestió documental* les matrícules es troben entre els 3.700 € i els 4.800 €. En els *Màsters no específics-interdisciplinaris* les diferències de preu són majors i van des dels 1.358,40 € fins als 5.600 €; i en els *Postgraus* les matrícules poden ser de 400 € fins a 2.800 €.

²⁷ Aquest camp només s'esmentarà en els màsters, però no en els postgraus.

²⁸ Aquest altre camp només el citarem en els màsters i ens hi referirem amb les inicials P, S i D per *presencial, semipresencial* i *a distància*, respectivament. A part, també usarem aquestes inicials en els camps d'*Any de creació, Número d'edició/promoció* i *Número d'alumnes* quan s'escaigui.

²⁹ Aquesta informació correspon als alumnes que aquest curs 2014/2015 fan el màster o postgrau. En els casos en què no sigui així, ho indicarem en nota a peu de pàgina.

6.1 Màsters específics d'arxius i gestió documental

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
Andalusia								
Máster universitario en Documentos y libros. archivos y bibliotecas	Universidad de Sevilla	Facultad de Geografía e Historia	2010/2011	5	60	Oficial	P	40 ³⁰
Máster universitario en Textos, documentos e intervención cultural	Universidad de Córdoba	Facultad de Filosofía y Letras	2013/2014	2	60	Oficial	S	20
Catalunya								
Màster de Gestió documental i informació a les empreses ^{*31}	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2012/2013	3	60	Propi	D	15

³⁰ Aquesta xifra només correspon als alumnes nous, «a los que se añaden aquellos que aún no han presentado su TFM o no han cursado alguna asignatura», com ens informà la coordinadora, Margarita Gómez Gómez.

³¹ En vista que el màster és la combinació de diferents postgraus (Explotació de la informació a les empreses, Gestió documental a les empreses, Gestió de processos a les empreses i Governança de la informació a les empreses), les dades que el coordinador Jordi Andreu i Daufí ens féu arribar seran les mateixes que inclourem a aquests altres estudis.

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
Màster universitari en Arxivística i gestió de documents	Universitat Autònoma de Barcelona	Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	2002/2003	12 promocions	120	Oficial	P	20 (primer) 23 (segon)
Comunitat de Madrid								
Máster en Archivística	Universidad Carlos III de Madrid	Escuela de Formación Continua. Instituto Pascual Madoz del Territorio, Urbanismo y Medio Ambiente	1999/2000 (P) 2012/2013 (D)	16 (P) 3 (D)	90	Propi	P i D	13 (P) 27 (D)
Máster universitario en Archivos, gestión de documentos y continuidad digital	Universidad Carlos III de Madrid	Facultad de Humanidades, Comunicación y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	2014/2015	1	60	Oficial	S	23

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
Máster universitario en Documentación, archivos y bibliotecas	Universidad de Alcalá	Facultad de Filosofía y Letras. Departamento de Filología, Comunicación y Documentación	2014/2015	1	60	Oficial	S	20
Máster universitario en Gestión de la documentación, bibliotecas y archivos	Universidad Complutense Madrid	Facultad de Ciencias de la Documentación	2010/2011 (P) 2013/2014 (D)	5 (P) 2 (D)	60	Oficial	P i D	65
Salamanca								
Máster en Sistemas de información digital	Universidad de Salamanca ³²	Facultad de Traducción y Documentación	2007/2008	8	60	Oficial	P	15

³² Amb tot, la Universidad de León també participa en aquest màster a través del Departamento de Filosofía y Letras.

6.2 Màsters no específics-interdisciplinaris

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
Castella – La Manxa								
Màster universitario en Patrimonio histórico: investigación y gestión	Universidad de Castilla-La Mancha	Facultad de Humanidades	2011/2012	4	60	Oficial	P	30
Catalunya								
Màster de Biblioteques i col·leccions patrimonials	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2013/2014	2	60	Oficial	S	³³
Màster de Gestió de continguts digitals	Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2005/2006	10	90	Oficial	P	17
Màster universitari en Documentació digital	Universitat Pompeu Fabra	Tecnologia i Gestió de la Informació	1998/1999 ³⁴	17	60	Oficial	D	³⁵

³³ En aquest màster, com a mínim les dades relatives al número d'alumnes, es recullen biennalment. Conseqüentment, encara no se sap quin és el d'aquest curs. Amb tot, el total del primer bienni (2012/2014) va ser de 22 alumnes matriculats.

³⁴ Tot i començar-se a impartir aquest curs, és cert que no fou oficial fins al 2012/2013, tal com s'indica a la web <http://documentaciondigital.org/>.

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
Comunitat de Madrid								
Máster en Bibliotecas y patrimonio documental	Universidad Carlos III de Madrid	Facultad de Humanidades, Comunicación y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	2010/2011	3 ³⁶	60	Oficial	D	77 ³⁷
Extremadura								
Máster universitario en Gestión de la información digital	Universidad de Extremadura	Facultad de Ciencias de la Documentación y la Comunicación	2010/2011	5 ³⁸	60	Oficial	P	15

³⁵ Com ens informà la coordinadora, Mari Carmen Marcos Mora, es tracta d'un màster modular i el mòdul corresponent a arxius «no se ha impartido este año y creo que el pasado tampoco».

³⁶ Segons la informació que ens facilità la directora, Ana Reyes Pacios Lozano, «este curso 2014/15 no se impartió porque no se llegó al número de alumnos que requiere la universidad pero sí tenemos alumnos que tienen alguna asignatura pendientes».

³⁷ En aquest cas, el número d'alumnes correspon als que, fins ara, han fet el màster.

³⁸ Tot i la certa trajectòria que té i que, segons ens informà la coordinadora, Margarita Pérez Pulido, el proper curs també s'impartirà, és cert que al 2015/2016 serà la darrera edició d'aquest màster, perquè s'està pendent d'un de nou per al curs 2016/2017.

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició/promoció	Número total d'ECTS	Tipus de màster	Modalitat	Número d'alumnes
País Valencià								
Màster universitari en Patrimoni cultural. Identificació, anàlisi i gestió	Universitat de València	Facultat de Geografia i Història	2006/2007	9	60	Oficial	P	42
Regió de Múrcia								
Máster universitario en Gestión de información en las organizaciones ³⁹	Universidad de Murcia, Universidad Autónoma Metropolitana de México i Universidad de La Habana	Facultad de Comunicación y Documentación	2010/2011	5	60	Oficial	S	10
Salamanca								
Máster universitario en Evaluación y gestión del patrimonio cultural	Universidad de Salamanca	Facultad de Geografía e Historia	2014/2015	1	60	Oficial	P	44

³⁹ Malgrat el nom triat per aquest màster, els continguts que inclou pròpiament d'arxivística són minsos, tal com es pot consultar a la web <http://bit.ly/1IA6tVy>.

6.3 Postgraus

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició	Número total d'ECTS	Modalitat	Número d'alumnes
Catalunya							
Direcció executiva de serveis de gestió de documents i arxius	Universitat Autònoma de Barcelona	Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	2014/2015	1	30	D	27
Explotació de la informació a les empreses*	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2012/2013	3	9	D	15
Gestió de documents electrònics	Universitat Autònoma de Barcelona	Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	2008/2009	7	30	P	19
Gestió documental a les empreses*	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2012/2013	3	15	D	15
Gestió de processos a les empreses*	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2012/2013	3	15	D	15

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició	Número total d'ECTS	Modalitat	Número d'alumnes
Gestió, preservació i difusió d'arxius fotogràfics	Universitat Autònoma de Barcelona	Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	2012/2013	3	30	D	40
Gestió i tractament digital de documentació històrica	Universitat Autònoma de Barcelona	Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents	2013/2014	2	30	P	13
Governança de la informació a les empreses*	Universitat de Barcelona	Facultat de Biblioteconomia i Documentació	2012/2013	3	9	D	15
Implantació de projectes de gestió de documents electrònics (EDRMS)	Universitat Oberta de Catalunya	Estudis de Ciències de la Informació i la Comunicació ⁴⁰	2012/2013	3	30	D	20

⁴⁰ A diferència d'altres universitats, la Oberta de Catalunya no s'organitza en facultats, sinó en estudis, dins dels quals hi ha els programes dels cursos que s'ofereixen.

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició	Número total d'ECTS	Modalitat	Número d'alumnes
Comunitat de Madrid							
Diploma de experto universitario en archivística y documentación masónica	Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)	UNED	2011/2012	3	15	D	15 ⁴¹
Especialista universitario en archivística	Fundación Carlos de Amberes. Colaboración con el departamento de Historia Contemporánea de la UNED	Departamento de Historia Contemporánea	2000/2001	15	50	D	100 ⁴²

⁴¹ Per la informació que ens facilità el director, Javier Alvarado Plana, aquest dada és la mitjana anual d'alumnes que rep el postgrau.

⁴² Aquesta dada es refereix a la mitjana d'alumnes que hi ha hagut en les dues darreres edicions, ja que en les anteriors el nombre era el doble, tal com ens féu a saber la cocoordinadora Florentina Vidal.

Nom	Universitat	Facultat/centre on s'imparteix	Any de creació	Número d'edició	Número total d'ECTS	Modalitat	Número d'alumnes
Experto en bibliotecas y patrimonio documental	Universidad Carlos III de Madrid	Facultad de Humanidades, Comunicación y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	2010/2011	3 ⁴³	30	D	35 ⁴⁴
País Valencià							
Diploma en Gestió i preservació de documents electrònics	Universitat de València	Departament d'Història de l'Antiguitat i la Cultura Escrita	2014/2015		15	P	⁴⁵

⁴³ Com hem indicat en el Màster en Bibliotecas y patrimonio documental, enguany no hi ha hagut una nova edició del postgrau per un manca d'alumnes, malgrat que n'hi havia que encara tenien alguna assignatura pendent.

⁴⁴ Exactament igual que el Màster en Bibliotecas y patrimonio documental, el alumnes assenyalats són els que, fins ara, han fet el postgrau.

⁴⁵ Com ens informà Marian Conca del Departament de Formació de Postgrau i Especialització, enguany no s'ha fet el curs. No hi ha hagut cap alumne matriculat i, per tant, tampoc no hi ha hagut la primera edició. A més, estan pendents de la propera edició que es farà a partir del setembre d'aquest any.

7 Apèndix II. Tesis doctorals en matèria arxivística publicades a l'estat espanyol

Com indica el títol, en aquest apartat presentam el llistat de tesis doctorals en matèria arxivística que entre el 2005 i 2015⁴⁶ s'han publicat a Espanya, i que agruparem per comunitats autònomes.

Els camps que incloem són *Títol, Autor, Universitat, Facultat i departament* i *Data de defensa*. En relació amb aquest darrer, sempre que la sapiguem, posarem la data exacta, però sinó indicarem el curs acadèmic en què es presentà la tesi.

⁴⁶ La tria d'aquest període respon al fet que el d'entre 1976 i 2005 ve recollit en Mauri i Perpinyà (2008: 83-88).

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Andalusia				
Fondo antiguo y archivo histórico de la biblioteca de la Universidad de Sevilla. Un plan de conservación preventiva adaptado a sus necesidades conservativas y funcionales	Daniel Cano Arroyo	Universidad de Sevilla	Facultad de Bellas Artes. Departamento de Pintura	11/07/2014
Aragó				
La escritura del archivo. Recurso simbólico y poder práctico en los cabildos coloniales de Nueva Granada. El caso de la Villa de Medellín, 1675-1819	Alfonso Rubio Hernández	Universidad de Zaragoza	Facultad de Filosofía y Letras. Departamento de Ciencias de la Documentación e Historia de la Ciencia	04/10/2012
Diseño de un sistema de gestión del conocimiento para una institución patrimonial. Estructura de procesos de gestión aplicada a la dirección de bibliotecas, archivos y museos de Chile (DIBAM)	María Eva Bustos Carvajal	Universidad de Zaragoza	Facultad de Filosofía y Letras. Departamento de Ciencias de la Documentación e Historia de la Ciencia	2012/2013

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Castella i Lleó				
La digitalización de los soportes sonoros en archivos de radio: Adaptación de las normativas internacionales a la recuperación de patrimonio cultural de carácter local	Miguel Díaz-Emparanza Almoquera	Universidad de Valladolid	Facultad de Filosofía y Letras. Departamento de Didáctica de la Expresión Musical, Plástica y Corporal	04/09/2012
Catalunya				
Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona: origen d'un monestir i configuració d'un arxiu monàstic (1236-1327)	Núria Jornet i Benito	Universitat de Barcelona	Facultat de Geografia i Història. Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica	06/10/2005
Documentar y clasificar: Por una teoría del archivo en el arte contemporáneo	Alejandro Bauzá Bardelli	Universitat de Barcelona	Facultat de Geografia i Història. Departament d'Història de l'Art	12/06/2010
El desenvolupament del vocabulari tècnic feudal en els documents de l'Arxiu Comtal de Barcelona: estudi dels fons ACA, cancelleria, pergamins, Ramon Borrell, Berenguer Ramon I, Ramon Berenguer II, Berenguer Ramon II i Ramon Berenguer III	Eva Lope Poch	Universitat de Barcelona	Facultat de Filologia. Departament de Filologia Llatina	2009/2010

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Archivos de familia. Retóricas visuales y verbales del cuerpo en Diamela Eltit	María Verónica Elizondo Oviedo	Universitat Autònoma de Barcelona	Facultat de Filosofia i Lletres. Departament de Filologia Espanyola	30/10/2012
Comunitat de Madrid				
Formación en ciencias de la Documentación: Estudio metodológico de un posgrado de archivística en línea	Judith Prat Sedeño	Universidad Complutense de Madrid	Facultad de Ciencias de la Información. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	28/02/2007
Bibliografía de reseñas publicadas en revistas españolas de archivística, biblioteconomía y documentación durante el periodo 1997-2005	Silvia Paz Otero	Universidad Carlos III de Madrid	Facultad de Humanidades, Comunicación y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	27/06/2008
Laboratorio Val del Omar. Una contextualización de su obra a partir de las fuentes textuales, gráficas y sonoras encontradas en el archivo familiar	Javier Viver Gómez	Universidad Complutense de Madrid	Facultad de Bellas Artes. Departamento de Escultura	2010/2011

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Fondos y colecciones fotográficos del archivo y biblioteca regional de la Comunidad de Madrid: Descripción y análisis	Noela Rodríguez Rey	Universidad Complutense de Madrid	Facultad de Ciencias de la Información. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	27/06/2013
Aportaciones al estudio de la archivística y bibliotecología mexicanas: La escuela nacional de biblioteconomía y archivonomía en el periodo 1976-2006	Violeta Lucía Barragán Delgado	Universidad Complutense de Madrid	Facultad de Ciencias de la Información. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	16/12/2013
Extremadura				
Clasificación del fondo documental del Archivo del Gobierno Civil de Lisboa: Sistema de información para el estudio de la emigración a Brasil (1886-1900)	José Alberto Dos Santos Marques	Universidad de Extremadura	Facultad de Biblioteconomía y Documentación. Departamento de Información y Comunicación	11/12/2009
Galicia				
Evolución histórica de la descripción archivística en España en la época contemporánea. Análisis de la transformación de los instrumentos de control y descripción: Del catálogo manuscrito a los gestores web de objetos digitales culturales	Ana Naseiro Ramudo	Universidade Da Coruña	Facultad de Humanidades e Documentación. Departamento de Humanidades	08/06/2012

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Illes canàries				
Políticas archivísticas y actuación del poder en la Administración local canaria. (Análisis histórico Siglos XV al XXI)	Víctor Manuel Bello Jiménez	Universidad de Las Palmas de Gran Canaria	Historia Moderna. Departamento de Ciencias Históricas	21/11//2013
País Valencià				
Las comisiones de archivos: Una recopilación documental histórico-regalista (1749-1756)	M. Gloria Aparicio Valero	Universitat d'Alacant	Facultat de Filosofia i Lletres. Departament de Geografia Humana	12/05/2011
Archivo histórico de conservadores y restauradores españoles: La actuación del restaurador Luis Roig D'Alós (1904-1968)	Lucia Bosch Roig	Universitat Politècnica de València	Facultat de Belles Arts. Departament de Conservació i Restauració de Béns Culturals	27/09/2012
Inventario y estudio del archivo del Dr. Juan José Barcia Goyanes legado a la Generalitat Valenciana	José Pascual Bueno	Universidad Católica de Valencia San Vicente Mártir	Facultad de Medicina y Odontología. Departamento de Medicina	14/03/2013

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Evidencia y memoria: La gestión documental en el archivo general de la Universitat Jaume I	Lidón París Folch	Universitat Jaume I	Facultat de Ciències Humanes i Socials. Departament d'Història, Geografia i Art	15/04/2015
Regió de Múrcia				
Estudio y normalización de la colección museográfica y del archivo de la Fundación Emilio Pérez Piñero	M. Carmen Pérez Almagro	Universidad de Murcia	Facultad de Letras. Departamento de Prehistoria, Arqueología, Historia Antigua, Historia Medieval y Ciencias y Técnicas Historiográficas	21/02/2013
El archivo de la casa de los Vélez. Historia, estructura y organización	Domingo Beltrán Corbalán	Universidad de Murcia	Facultad de Letras. Departamento de Prehistoria, Arqueología, Historia Antigua, Historia Medieval y Ciencias y Técnicas Historiográficas	03/06/2014

Títol	Autor	Universitat	Facultat i departament	Data de defensa
Salamanca				
A arquivística sob o signo da mudança: Cenários arquivísticos (re) desenhados pelo documento eletrônico	Maria Cristina Vieira de Freitas	Universidad de Salamanca	Facultad de Traducción y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	14/04/2010
La representación normalizada de los documentos. Estudio comparado de normas de descripción archivística	Dunia Llanes Padrón	Universidad de Salamanca	Facultad de traducción y documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	02/11/2011
A recuperação da informação dos arquivos municipais no contexto normalizado. Un estudio aplicado ao estado do Rio Grande do Sul (Brasil)	Rosanara Pacheco Urbanetto	Universidad de Salamanca	Facultad de Traducción y Documentación. Departamento de Biblioteconomía y Documentación	2011/2012